

2. hefti TÍMARIT 3. árg
LÖGRÉTTU
Félags laganema við Háskólann í Reykjavík

MAT Á VARANLEGUM AFLEIÐINGUM
LÍKAMSTJÓNA

EFTIR *Dr. Guðmund Sigurðsson*

E

EVROPSKUR SAMNINGARÉTTUR

EFTIR *Dr. Matthías Geir Pálsson*

F

AÐFERÐIR TIL AÐ TAKMARKA
TVÍSKÖTTUN

EFTIR *Gunnar Gunnarsson og
Jón Elvar Guðmundsson*

G

Dr. Matthías Geir Pálsson,
lögfræðingur hjá utanríkisráðuneytinu og aðjúnti
við lagadeild Háskólans í Reykjavík

EVROPSKUR SAMNINGARÉTTUR

Þróun, staða og framtíð

I	INNGANGUR	122
2	HUGTAKIÐ EVRÓPSKUR SAMNINGARÉTTUR	122
3	ÍSLENSKUR SAMNINGARÉTTUR – NORRÆNN SAMNINGARÉTTUR	123
4	EVROPSK ÁHRIF Á ÍSLENSKAN SAMNINGARÉTT	124
	4.1 Bein evrópsk áhrif á íslenskan samningarétt	124
	4.2 Óbein evrópsk áhrif á íslenskan samningarétt	124
	4.3 Endalok norrænnar samvinnu á sviði samningaréttar?	125
5	LAGASKILAREGLUR – VAL Á LANDSRÉTTARREGLUM	126
6	ÞÖRFIN Á EVRÓPSKUM SAMNINGARÉTTI	127
7	KOSTIR OG GALLAR SAMRÆMDS SAMNINGARÉTTAR	128
8	SAMRÆMINGARVERKEFNI Á SVIÐI ALMENNS SAMNINGARÉTTAR Í EVRÓPU	130
	A) Lagasetningarverkefni	130
	1) Meginreglur evrópsks samningaréttar (PECL)	130
	Uppruni PECL	131
	Innihald PECL	131
	2) Evrópska samningalagabálksverkefnið	132
	B) Ræktunarverkefni	132
	1) Samkjarnaverkefnið í Trento	133
	2) Evrópska dæmabókaverkefnið	133
	C) Önnur fræði- og rannsóknaverkefni á sviði evrópsks samningaréttar	134
	1) Félag um evrópskan samningarétt – SECOLA	134
	2) Acquis-verkefnið	134
	3) European Review of Contract Law	135
9	AFSTAÐA EVRÓPUSAMBANDSINS OG AÐGERÐIR Á SVIÐI EVRÓPSKS SAMNINGARÉTTAR	135
	A) Orðsending Framkvæmdastjórnarinnar 2001 – Er samningaréttur vandamál í ESB?	135
	B) Orðsending Framkvæmdastjórnarinnar 2003 – Aðgerðadætlun	137
	C) Orðsending Framkvæmdastjórnarinnar 2004 – Framkvæmdadætlun	138
	D) Stöðuskýrsla Framkvæmdastjórnarinnar 2005	139
	Sameinað fræðinet á sviði evrópsks einkaréttar	139
10	HVERT STEFNIR EVRÓPUSAMBANDIÐ?	140
	A) Valkvæðar eða bindandi evrópskar samningaréttareglur?	141
	B) Hversu viðtækar verða samningaréttarreglur ESB?	141
	C) Reglugerð Evrópusambandsins um hvaða lög eiga að gilda um samningaréttarlegar skuldbindingar	142
11	ALÞJÓÐLEGRUR SAMNINGARÉTTUR	142
	A) Sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um samninga um sölu á vöru milli ríkja frá 1980 – CISG	142
	B) UNIDROIT meginreglur alþjóðlegra viðskiptasamninga	143
12	FRAMTÍÐARÁHRIF EVRÓPSKS SAMNINGARÉTTAR Á ÍSLANDI	144
13	LOKAORÐ	145

1. INNGANGUR

Öll verslun og viðskipti, hvort sem er í Evrópu eða annars staðar, byggjast á samningum. Skýrar, traustar og skilvirkar samningaréttarreglur geta skipt lykilmáli varðandi árangur á þessu sviði, á sama hátt og óhentugar eða flóknar samningaréttarreglur geta verið dragbítur á eðlileg viðskipti og verslun.

Ein af grunnhugsjónunum sem Evrópska efnahagssvæðið (hér eftir EES) byggir á er að verslun og viðskipti innan þess svæðis séu frjáls og hindrunarlaus. Innan Evrópusambandsins (hér eftir ESB) og hjá EES ríkjunum eru í dag til staðar 28 mismunandi landslög um samningarétt. Því hefur verið haldið fram að tilvist svo margra ólíkra reglna um samninga innan sama markaðssvæðis fylgi vandamál, fyrirhöfn og kostnaður sem geti virkað hindrandi á verslun og vöruflæði innan EES.

Síðustu árin hefur verið reynt að finna lausn á framangreindum vandamálum. Helsta hugmyndin sem unnið hefur verið að er gerð eða setning samningareglna sem yrðu sameiginlegar fyrir öll aðildarríki ESB. Sameiginlegar evrópskar samningaréttarreglur gætu einfaldað og þar með aukið viðskipti innan ESB og EES og nú er svo komið að nokkur fjöldi sjálfstæðra fræðis- og rannsóknarverkefna er eða hefur verið í gangi á þessu rannsóknarsviði á undanförunum árum. Evrópusambandið hefur einnig á síðustu 5-6 árum sýnt þessum hugmyndum og verkefnum vaxandi áhuga og á þess vegum eru nú í gangi nokkur ný verkefni á þessu sviði.

Tilvist sameiginlegs evrópsks samningaréttar gæti haft stórfelld áhrif á EES svæðinu og því þurfa íslenskir lögfræðingar að fylgjast með þróun, stöðu og framtíð þessa sviðs og þeirra verkefna sem í gangi eru. En fjöldi þeirra og fjölbreytileiki er hins vegar slíkur að erfitt getur verið að fá heildarsýn yfir þau. Tilgangur þessarar greinar er að veita

slíka heildarsýn. Í henni verður gerð grein fyrir helstu hugmyndum, fræðiverkefnum og þróun á þessu sviði og þeim fræðilegu aðferðum sem verkefnin byggjast á. Einnig verður fjallað um aðkomu ESB að þessu starfi, tengsl evrópsks samningaréttar við alþjóðlegan samningarétt utan Evrópu og stuttlega spáð í hvaða áhrif tilvist evrópsks samningaréttar kynni að hafa á Íslandi.

Tekið skal fram að sum af þeim verkefnum sem lýst verður hér á eftir eru víðfeðm og ítarleg og verður ekki lýst að gagni nema með umfangsmikilli umfjöllun. Af þeim sökum verður stutt lýsing á hverju verkefni að duga að þessu sinni en nákvæmari efnislega umfjöllun um einstök verkefni og samanburður þeirra við íslenskan rétt að bíða betri tíma.

2. HUGTAKIÐ EVRÓPSKUR SAMNINGARÉTTUR

Til skamms tíma hefur hugtakið „evrópskur samningaréttur“ ekki haft nákvæma og afmarkaða merkingu. Það hefur í það minnsta ekki falið í sér *fræðilega* tilvísun, þ.e. í ákveðnar samningaréttarreglur en hefur frekar falið í sér *svæðishunda* tilvísun, verið notað sem samheiti yfir samningarétt þjóða í Evrópu, annað hvort í heild eða í einstökum löndum. Samkvæmt þessum skilningi væri t.d. breskur eða franskur samningaréttur eðlilega talinn evrópskur samningaréttur á sama hátt og hin samnorræni samningaréttur Norðurlandanna myndi flokkast sem evrópskur samningaréttur.

Á síðustu árum hefur hins vegar komið fram önnur merking hugtaksins. Sú merking er afleiðing síaukins samstarfs og samvinnu á ýmsum réttarsviðum í Evrópu, en hluti af þeirri þróun er umræða og hugmyndir fræðimanna síðustu tvo áratugina um að samræma samningarétt aðildarlanda ESB. Í þeirri umræðu hefur hugtakið „evrópskur samningaréttur“ öðlast aðeins aðra merkingu, því hugmyndirnar miða að *sam-*

evrópskum samningarétti.¹ Þar væri um að ræða samningaréttarreglur sem værusameiginlegar fyrir mörg lönd, annað hvort sem reglur sem myndu gilda í samskiptum milli ESB ríkja á grundvelli vals eða lagaskyldu. Jafnvel væri hugsanlegt að þær myndu leysa hefðbundnar samningaréttarreglur hvers lands af hólmi og koma alfarið í þeirra stað. Slíkum reglum yrði að líkindum komið á fyrir tilstilli ESB en það er þó ekki nauðsynlegur hluti af skilgreiningu hugtaksins.

Reyndar er hugtakið stundum notað í þriðju merkingunni, þ.e. sem löggjöf ESB sem tengist samningarétti.² Skýrara virðist þó að nota annað hugtak yfir þessa merkingu, þ.e. „samningaréttur Evrópusambandsins“ eða „ESB samningaréttur.“³

Í rannsóknar- og fræðiverkefnum á þessu sviði er hugtakið aðallega notað í annarri merkingunni hér að ofan en einnig í þriðju merkingunni.⁴ Stundum virðast þessi hugtök einnig notuð jafnhliða⁵ svo hugtakanotkunin getur verið nokkuð villandi. Við umfjöllun eða athugun á þessu efni ætti samt sem áður að hafa í huga þennan greinarmun því þótt rætt sé um „evrópskan samningarétt“ er hugsanlega verið að vísa til ólíkra reglusetta skv. ofangreindu.

3. ÍSLENSKUR SAMNINGARÉTTUR — NORRÆNN SAMNINGARÉTTUR

Samkvæmt hefðbundinni flokkun fræðikerfis lögfræðinnar er samningaréttur undirgrein fjármunaréttar, sem aftur fellur undir einkarétt. Þar sem sérhvert sjálfstætt ríki

setur sín eigin lög og reglur á einkaréttarsviðinu eru samningaréttarreglur ríkja gjarnan ólíkar, eða í það minnsta ekki endilega samræmdar. Undantekningar þar frá eru ef ríki hafa vísitandi haft reglur annarra ríkja að fyrirmynd, eða ef ríki taka sig saman um að hafa samræmdar reglur. Dæmi um hið síðarnefnda eru samningalög Norðurlandabjórðanna, sem eru afrakstur samnorræns samvinnuáttaks í lagasetningu, sem leiddi til lögfestingar samsvarandi samningalaga á öllum Norðurlöndunum á árunum 1915 til 1936.⁶ Íslensku samningalögin eru nr. 7 frá árinu 1936 og hafa staðist tímans tönn ótrúlega vel. Raunar eru lögin að einhverju leyti mörkuð af uppruna sínum og aldri, t.d. bera ýmis ákvæði þeirra þess merki að vera miðuð við verslunarkaup. Efni laganna hefur þó slípast til í framkvæmd og þar hafa íslenskir lögfræðingar til viðbótar við íslenskar dómsúrlausnir notið góðs af hinum samnorræna bakgrunni og getað leitað fróðleiks og dómáfordæma hjá öðrum Norðurlandabjórðum svo norrænu áhrifin hafa áfram verið til staðar. Á vissan hátt má þannig segja að íslenskur samningaréttur sé meira norrænn en íslenskur. Vegna líks og að einhverju leyti sameiginlegs réttargrunns Norðurlandanna og samfléttaðrar sögu Íslands og Norðurlandanna⁷ hafa þessi áhrif þó tæpast talist framandi á Íslandi. Og vegna einsleitni norrænnar samfélagsgerðar hefur norræni samningarétturinn átt jafn vel við á Íslandi og á öðrum Norðurlöndum.

1 Sjá t.d. bækurnar Principles of European Contract Law: Prepared by the Commission on European Contract Law, eftir Ole Lando o.fl. (ritstj.), og European Contract Law – Vol. I: Formation, Validity and Content of Contracts; Contract and Third Parties, eftir Hein Kötz og Axel Flessner.

2 Sjá t.d. lýsingu á tilgangi Acquis-verkefnisins á heimasíðu þess www.acquis-group.org en verkefnið hefur aðallega að markmiði að rannsaka reglur um samningarétt sem er að finna í löggjöf ESB.

3 Á ensku „European Community Contract Law,“ sbr. bók Conor Quigley: European Community Contract Law – The Effect of EC Legislation on Contractual Rights, Obligations

and Remedies (1998). Sjá líka umfjöllun um sameiginlegar viðmiðunarreglur – CFR, í kafla 8 C hér á eftir.

4 Þróunin á þessu sviði gæti þó á endanum sameinað þessa tvo hluti og þá væri fyrst raunverulega hægt að tala um evrópskan samningarétt.

5 Sjá t.d. hugtakanotkun hjá SECOLA verkefnum (sem fjallað er um síðar í þessari grein) á heimasíðu þess <http://www.secola.org> þar sem bæði er talað um „EC Contract Law“ og „European Contract Law.“

6 Páll Sigurðsson: Samningaréttur, bls. 32.

7 Sjá t.d. athugasemdir Torgny Håstad í „En europeisk civillag och den nordiska kontraktsrätten,“ bls. 363-364.

4. EVRÓPSK ÁHRIF Á ÍSLENSKAN SAMNINGARÉTT

Íslenskur samningaréttur hefur, eins og að ofan er lýst, ávallt verið undir erlendum áhrifum og þar til nýlega hafa þau áhrif aðallega verið í gegnum hið norræna samstarf. Nú er það að breytast og áhrifin eru í meiri mæli farin að koma úr annarri átt, þ.e. frá ESB í gegnum aðild Íslands að EES. Samningaréttur er grundvöllur viðskipta og vörufaðis, hvort sem er innanlands eða milli landa, og bent hefur verið á að ólíkar samningarréttarreglur geti haft í för með sér erfiðleika á því sviði. ESB hefur reynt að bregðast við slíkum erfiðleikum með því að setja reglur á vissum, afmörkuðum sviðum til að bregðast við skilgreindum vandamálum, t.d. á neytendasviði. Þrátt fyrir að ESB hafi að mestu haldið sig frá beinu inngripi í einkarétt aðildarlandanna og þótt ólíkar réttarhefðir séu að sjálföldu áfram við lýði í aðildarríkjum ESB,⁸ hafa ýmsar slíkar reglur samt óneitanlega haft bein eða óbein áhrif á jafnvel þau svið sem eru hvað helgust vé sjálfsforræðis hvers lands um sig.

Á samningarréttarsviðinu hefur mátt sjá merki um þetta í ýmsum tilskipunum sem hafa áhrif á gildi samninga eða sem takmarka rétt til gerðar vissra samninga.⁹ Oftast hefur slík löggjöf tengst sérstökum hagsmunahópum sem talið er að þurfi á sérstakri vernd í aðildarlöndum ESB að halda, gjarnan þeim hópum sem álitid er að standi höllum fæti við samningsgerð.

⁸ Í dómi Evrópudómstólsins frá 7. maí 2002 í máli C-478/99: Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins gegn konungsríkinu Svíþjóð (sem var stutt af konungsríkinu Danmörku og lýðveldinu Finnlandi) reyndi á það hvort leiðbeinandi listi yfir hugsanlega ósanngjörn samningsákvæði sem fylgdi Tilskipun 93/13/EBE um ósanngjörn ákvæði í stöðluðum neytendasamningum væri nægilega tekinn upp í landsrétt Svíþjóðar. Upptalning slíkra ákvæða í lagatexta er framiandi norrænni réttarhefð og af hálfu Svíþjóðar var því haldið fram að listinn hefði verið nægilega vel tekinn upp í landsrétt með því að birta hann í greinargerð með öðrum af tvennum lögum sem tóku ákvæði Tilskipunarinnar upp í sænskan

4.1. Bein evrópsk áhrif á íslenskan samningarétt

Íslenskur samningaréttur hefur ekki farið varhluta af þessum evrópsku áhrifum, enda hefur aðild Íslands að EES í för með sér skyldu til að taka upp í landsrétt löggjöf á þeim sviðum sem EES samningurinn nær til. Þessi áhrif sjást vel ef athugaðar eru þær breytingar sem orðið hafa á samningalögnum nr. 7/1936. Þau stóðu reyndar óbreytt fram til 1986 og hefur einungis verið breytt fjórum sinnum á þeim sjö áratugum sem liðnir eru síðan þau voru sett, þ.e. með lögum nr. 11/1986, nr. 14/1995, nr. 151/2001 og nr. 72/2003. Fyrstnefndu lögini komu til vegna samnorræns samstarfs sem m.a. fól í sér lögfestingu nýrrar 36. gr. samningalaganna en tvær næstu breytingar komu til fyrir áhrif frá löggjöf ESB og sú síðasta var nauðsynleg vegna nýs stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu. Allar þessar breytingar hafa þannig komið til vegna erlendra áhrifa, þær þrjár síðustu vegna annarra evrópskra áhrifa en norrænna, eftir að Ísland gerðist aðili að samningnum um Evrópska efnahagssvæðið.

4.2. Óbein evrópsk áhrif á íslenskan samningarétt

En það eru fleiri breytingar sem orðið hafa á íslenskum samningarétti en þær sem merkja má í samningalögnum sjálfum. ESB réttar gætir þegar í umtalsverðum mæli varðandi samninga á einstökum sérsviðum í aðildarlöndum ESB og EES.¹⁰ Sérákvæði um samninga eða samningarétt sem stafa frá löggjöf ESB er þannig víða að finna í íslenskrum löggjöf:¹¹ Í lögum nr. 46/2000 um húsgöngu-

rétt. Evrópudómstóllinn féllst á þær röksemdir Svíþjóðar að greinargerðir með lögum væru í norrænni lagahefð mikilvægt lögskýringargagn og að Framkvæmdastjórnin hefði ekki sýnt fram á að þessi birtingarháttur listans veitti almenningi ekki nægilega vitneskju um listann. Þar með taldist Tilskipunin nægilega vel tekin upp í landsrétt með þessum hætti.

⁹ Sjá t.d. ágætt yfirlit yfir ýmsa löggjöf Evrópusambandsins á sviði samninga- og einkaréttar í „Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law. COM(2001) 398 final.“

¹⁰ Mads Bryde Andersen gerir grein fyrir þessu í Grundlæggende aftaleret, bls. 76-77.

og fjarsölusamninga eru sérákvæði um skuldbindingargildi samninga,¹² II. kafli laga nr. 23/1997 um gerð samninga um hlutdeild í afnotarétti orlofshúsnæðis hefur að geyma sérreglur um samningsskilmála,¹³ lög nr. 80/1994 um alferðir hafa að geyma ýmis sérákvæði um samninga um kaup á alferðum, lög nr. 121/1994 hafa að geyma ýmis skylduákvæði um form og efni lánasamninga við neytendur, lög nr. 48/2003 um neytendakaup hafa að geyma ýmsar reglur um innihald neytendakaupasamninga¹⁴ og fleiri dæmi mætti nefna.

En erlend áhrif á íslenskan samningarréttarrétt koma úr fleiri áttum, einstakar reglur um alþjóðlega samninga er t.d. einnig að finna í lögum um lausafjárkaup nr. 50/2000, en við samningu þeirra var höfð hliðsjón af samningi Sameinuðu þjóðanna um sölu á vöru milli ríkja frá 1980 (CISG).¹⁵ Þess var gætt að reglur laganna stönguðust ekki á við ákvæði þess sáttmála og þau lögfesta í rauninni nokkur ákvæði hans. Eins og nánar er lýst í greinargerð með frumvarpi til lausafjárkaupalaganna kristölluðust við gerð þeirra þau erlendu áhrif sem kauparétturinn er undir. Til viðbótar við áhrifin frá áður nefndum samningi Sameinuðu þjóðanna byggja löggin nefnilega að hluta til á tillögum samnorræns vinnuhóps frá 1984 til nýrra norrænna kaupalaga og taka einnig tillit til Tilskipunar ESB nr. 99/44/EB, um tiltekna hliðar á sölu vöru til neytenda og ábyrgðaryfirlýsingar í því sambandi.¹⁶

Ofangreind áhrif hafa komið til án þess að um skipulagða þróun sé að ræða og án þess að ESB hafi mótuð sérstaka stefnu um slíkt. Afleiðingin er sú staðreynd sem blasir við í dag; brotakennd löggjöf á sviði samningaréttarins, sífellt flóknara samningsumhverfi með vaxandi fjölda sérreglna og undantekninga frá almennum samningareglum en engri samræmingu almenna samningaréttarins í ESB- og EES-löndunum.¹⁷ Þessi staða er að mati margra fræðimanna, og nú á síðari tímum einnig ESB, talin vera vandamál sem þarf að leysa.

4.3. Endalok norrænnar samvinnu á sviði samningaréttar?

Það má velta því fyrir sér hvort sú staðreynd að þrjú af hinum fimm norrænu ríkjum eru í ESB og hin tvö eru aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu feli í sér endalok norrænnar samvinnu á sviði samningaréttar. Líklegt er að sú verði raunin varðandi þá nánu norrænu samvinnu sem átti sér stað fyrir inngöngu Danmerkur, Svíþjóðar og Finnlands í ESB og inngöngu Íslands og Noregs í EES, enda má búast við að löggjöf á þessu sviði muni í framtíðinni frekar eiga upptök sín hjá ESB/EES en í norrænni samvinnu.¹⁸ Raunar má einnig efast um að norræn samvinna væri rétti vettvangurinn í dag fyrir samvinnu á sviði samningaréttar. Þótt Norðurlönd séu mikilvægir viðskiptaaðilar fyrir Ísland er helsta viðskiptasvæði Íslands í dag Evrópa í heild sinni en ekki einungis Norðurlönd.

11 Sjá einnig umfjöllun á svipuðum nötum í: Viðar Már Matthíasson: „Er víst að loforð sé ennþá loforð? Hugleiðingar um skuldbindingargildi loforða.“ bls. 597 o.áfr.

12 Í 8. gr. segir að samningur skuldbindi ekki neytanda fyrr en 14 dögum eftir gerð hans.

13 Í 6. gr. laganna segir að samningur skuldbindi kaupanda ekki fyrr en eftir 10 daga frá undirritun samnings og að kaupandi sé óbundinn af tilboði sem hann gerir í þrjá mánuði frá undirritun samnings ef seljandi leggi ekki fram tiltekna upplýsingar. Notfæri kaupandi sér framangreindan riftunarrétt falla skv. 8. gr. laganna úr gildi allir lánessamningar sem kaupandi hefur gert við seljanda eða þriðja aðila sem hefur milligöngu um að veita lán í tengslum við kaupin.

14 Í 2. mgr. 38. gr. þeirra segir að neytandi sé „ekki bundinn af ákvæðum fyrir fram gerðs samnings um skyldu til að greiða kaupverð á ákveðnum tíma án tillits til þess hvort seljandi

uppfyllir skyldur sínar á réttum tíma.“

15 The 1980 United Nations Convention for the International Sale of Goods, hér eftir skammstafað CISG. Ísland gerðist aðili að samningnum 10. maí 2001 og hann óðlaðist gildi 1. júní 2002.

16 Sjá fimmtu málsgrein athugasemda í greinargerð með frumvarpi til laga um lausafjárkaup, Þingskjal 119, 110. mál á 125. löggjafarþingi 1999–2000.

17 Sjá umfjöllun á þessum nötum í Jan Ramberg: „Den nordiska avtalsrätten och utvecklingen av en europeisk avtalsrätt“, bls. 97 og Ole Lando: „Some Features of the Law of Contract in the Third Millennium“, bls. 346.

18 Lars Marius Heggberget og Espen Nyland: „Formuleringen av internasjonale kontraktsrettslige grunnprinsipper og betydningen for norsk rett“, bls. 295.

Samnorrænu samningalögum var m.a. ætlað að einfalda viðskipti milli Norðurlandanna en nú eiga slík einföldunarsjónarmið jafnt við um önnur lönd á EES-svæðinu. Samnorræn samningalög myndu því ekki hafa sama tilgang og áður, en evrópskur samningaréttur gæti mætt svipaðri þörf en fyrir stærra svæði. Þrátt fyrir þetta er ekki víst að norræn samvinna sé að fullu liðin undir lok en sú samvinna sem á sér stað verður þó trúlega í aðeins öðru horfi í framtíðinni, þ.e. beinist frekar að því að samræma viðbrögð Norðurlandanna við ákveðnum áhrifum eða löggjöf frá ESB¹⁹ eða samræma sérnorræna löggjöf og löggjöf ESB,²⁰ frekar en að semja sérnorrænar reglur á þessu sviði. Einnig mætti hugsa sér að norrænu löndin myndu stilla saman strengi sína til að hafa „norræn áhrif“ á þá þróun sem nú á sér stað innan ESB.²¹

Af framangreindu má ljóst vera að nú þarf Ísland að horfa aðeins lengra og víðar en einungis til Norðurlandanna varðandi þróun og framtíð íslensks samningaréttar.

5. LAGASKILAREGLUR – VAL Á LANDSRÉTTARREGLUM

Landsréttur hvers lands gildir einungis sjálfkrafa í því tiltekna landi. Ef um samninga milli aðila í mismunandi löndum er að ræða er að jafnaði hægt að velja hvers lands réttur á að gilda um samningana en ef ekki er ákvörðun um slíkt að finna í samningnum sjálfum

kemur til kasta lagaskilareglu alþjóðlegs einkamálaréttar. Hvað samninga varðar voru slíkar reglur lögfestar á Íslandi með lögum nr. 43/2000 um lagaskil á sviði samningaréttar, en megintilgangurinn með þeim var að lögfesta reglur Rómarsamningsins frá 1980 um lagaskilareglur á sviði samningaréttar.²²

Þetta kerfi lagaskilareglu sem er við lýði í dag hefur óneitanlega vissa kosti. Aðilar sem vanir eru alþjóðlegum viðskiptum geta valið sér réttarkerfi og lög eða reglur sem henta þeirra sviði og sem koma vel út fyrir þau viðskipti sem þeir stunda. Ef til kasta lagaskilareglunnar kemur þá eru þær þekktar og almennt viðurkenndar í rétti flestra þjóða. Þetta fyrirkomulag verndar auk þess sjálfstæði og sérstök einkenni samningaréttar hverrar þjóðar um sig.

En þetta fyrirkomulag hefur líka sína galla.²³ Til að velja hagstætt réttarkerfi eða reglur þurfa viðskiptaaðilar að hafa sérhæfða þekkingu eða fá ráðgjöf sem oft er kostnaðarsöm. Minni viðskiptaaðilar eða veikari aðilar við samningsgerð hafa hugsanlega ekki bolmagn til að kosta slíku til og jafnvel þótt þeir hefðu það og vildu velja tiltekna reglur fyrir samninginn er óvíst að þeir hefðu samningsafl til að ná þeim óskum fram. Það er einnig umhugsunarvert fyrir samningsaðila frá litlum ríkjum að líkurnar eru með því að reglur annarra og stærri ríkja verði fyrir valinu.²⁴ Rekstur dómsmála erlendis eða samkvæmt erlendum reglum

19 Þegar norrænu ríkin tóku Tilskipun 93/13/EBE um ósanngjörn ákvæði í stöðluðum neytendasamningum upp í sína löggjöf var þannig samráð milli Norðurlandanna um hvernig það yrði best gert, en löndin völdu að einhverju leyti ólíkar leiðir. Sjá kafla I í athugasemdum með frumvarpi til laga 14/1995 um breytingar á samningalögum: Þingskjal 102, 99. mál, 118. löggjafarþing 1994.

20 Sbr. t.d. lög nr. 48/2003 um neytendakaup sem tóku upp í landsrétt ákvæði tilskipunar 99/44/EB en við setningu þeirra var höfð hlíðsjón af norrænum rétti um sama efni, einkum norskum. Sjá almenningarathugasemdir í greinargerð með lögum: Þingskjal 904, 556. mál, 128. löggjafarþing 2002–2003.

21 Sjá hugmyndir um þetta hjá Torgny Håstad: „En europeisk civillag och den nordiska kontraktsrätten,” bls. 366.

22 The Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations. Þessi samningur er oft nefndur Rómarsamningurinn og ber að gæta þess að rugla honum ekki saman við Rómarsáttmálann frá 1957 um stofnun Efnahagsbandalags Evrópu. Ítarlegri umfjöllun um lagaskilareglur og lög nr. 43/2000 er að finna í grein Eyvindar G. Gunnarssonar: „Lagaskil á sviði samningaréttar” í 2. hefti Tímarits lögræðinga 2003.

23 Gagnrýni á lagaskilareglur og virkni þeirra inna ESB er m.a. að finna í grein Ole Lando: „Some Features of the Law of Contract in the Third Millennium,” bls. 346 o.áfr.

24 Lars Marius Heggberget og Espen Nyland: „Formuleringen av internasjonale kontraktsrettslige grunnprinsipper og betydningen for norsk rett,” bls. 257.

getur einnig reynst mjög kostnaðarsamur²⁵ og flókin og getur t.d. falið í sér tvöfalda þörf á lögfræðipjónustu, þ.e. bæði í heimalandi viðskiptaaðilans og í því landi þar sem dæma á í málinu. Slíkur kostnaður getur auðveldlega fælt viðskiptaaðila frá því að bjóða þjónustu sína í öðrum löndum og einnig haft í för með sér lakari samkeppnisstöðu fyrir hinn erlenda viðskiptaaðila því hann þarf að bera þennan viðbótarkostnað vegna viðskipta erlendis sem innlendir viðskiptaáðilar þurfa ekki.²⁶ Erfitt getur einnig reynst að sjá fyrir úrslit einstakra mála þar sem réttarkerfið og löggin eru a.m.k. öðrum aðilanum oftast framandi. Mismunandi löggjöf getur þannig fælt aðila á EES frá því að gera milliríkjasamninga og virkað letjandi á milliríkjavíðskipti²⁷ og jafnvel hindrað starfsemi innri markaðarins.²⁸ Þetta fyrirkomulag er of þunglamalegt og fráhrindandi og að mati ESB hafa lagaskilareglur á sviði samningaréttar í því formi sem þær eru í dag ekki hentað nægilega vel fyrir þær aðstæður sem ætlunin er að ríki á innri markaði ESB. Sambandið hefur því verið að reyna að bæta þetta fyrirkomulag og styrkja það²⁹ og er langt á veg komið með að fella ákvæði Rómarsamningsins frá 1980 um lagaskilareglur á sviði samningaréttar inn í löggjöf ESB með því að taka ákvæði hans upp í Reglugerð.³⁰ En aðrar hugmyndir eru líka uppi.

6. ÞÖRFIN Á EVRÓPSKUM SAMNINGARÉTTI

Þessi staða, þ.e. brotakennd og ómarkviss löggjöf ESB og ólíkar samningaréttarreglur í löndum ESB og þau vandamál sem henni fylgja, hefur verið fræðimönnum á þessum sviðum viðfangsefni í nokkurn tíma. Þótt skiptar skoðanir séu um það hversu alvarleg þessi vandamál eru³¹ er öllum ljóst mikilvægi samningaréttarins fyrir viðskiptalífið og þörfin fyrir virk og vandræðalaus samningaréttarárræði á innri markaði Evrópska efnahagssvæðisins. Á möti kemur að úrbætur eru erfiðar, innan Evrópu eru mörg ólík réttarkerfi, samningaréttarskilningur er byggður á landsrétti og landsreglur eru ólíkar milli Evrópulanda í dag.

Ýmsar hugmyndir hafa þó komið fram um lausn á þessu vandamáli en það sem hefur staðið þeim fyrir þrífum er sú staðreynd að samningaréttur einstakra aðildarlanda ESB og EES fellur ekki undir löggjafarsvið ESB. Sama vandamál blasir við á fleiri sviðum þar sem skorta hefur þótt samræmda löggjöf eða stefnu innan Evrópu. Hugmyndir hafa t.d. komið upp um sameiginlega einkaréttarlögbók ESB landanna³² en alls óvíst er að þær verði að veruleika á næstunni enda er einkaréttur Evrópulandanna

25 Sjá t.d. röksemdir í máli Hæstaréttar nr. 530/2002: Betri Pizzur gegn Papa John's International. Þar hélt stefnandi því m.a. fram að kostnaður við að reka mál fyrir International Court of Arbitration í London eins og kveðið var á um í samningi aðilanna væri svo hárt að stefnanda væri í raun meinaður aðgangur aðgangur að óhlutdrægum og óvilhóllum dómstóli, sbr. 70. gr. stjórnarskrárinnar.

26 Sjá t.d. umfjöllun á bls. 9 í *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law*, COM (2001) 398 final.

27 Sjá umfjöllun um vandamál þessa kerfis í *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A More Coherent European Contract Law – An Action Plan*, COM (2003) 68 final, bls. 7 o.áfr., um viðskiptahindrandi áhrif sjá bls. 9.

28 Þessi skoðun kom m.a. fram í svari frá EES-EFTA ríkjnum við fyrirspurn frá Framkvæmdastjórninni sem send var út til hagsmunaaðila: „The EEA-EFTA states report that national contract laws may directly or indirectly obstruct the proper functioning of the internal market as they result in increased transaction costs...“ Sjá *Communication from the*

Commission to the European Parliament and the Council – A More Coherent European Contract Law – An Action Plan, COM (2003) 68 final, bls. 30.

29 „Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation, COM (2002) 654 final, bls. 13.“

30 Sjá „Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)“, COM (2005) 650 final.“

31 Mads Bryde Andersen og Joseph Lookofsky efast um að núverandi fyrirkomulagi fylgi nokkur teljandi vandamál, sjá „Nationale aftaleregler og EU-integration: Problemer og løsningsmodeller“, bls. 211 o.áfr. og Thomas Wilhelmsson telur ólíkar réttarreglur og réttarkerfi vera styrkleika en ekki vandamál; „Europeiseringen av privatretten: för ett fragmenterat utbyte av erfarenheter“, bls. 3.

32 Sjá t.d. heimasíðu vinnuhóps, „Study Group on a European Civil Code“, um þetta mál: <http://www.sgecc.net/> og bókina *Towards a European Civil Code*, eftir A.S. Hartkamp, M.W. Hesselink o.fl.

á margan hátt ólíkur og bundinn við aðstæður í hverju landi. Möguleikar til samræmingaraðgerða kunna þó að vera meiri á sviði samningaréttar en á sumum öðrum sviðum einkaréttar, því að sú hindrun sem felst í ósamræmdum samningarétti gengur gegn þeim grundvallarhugsjónum um frjálst flæði viðskipta og þjónustu sem ESB byggir tilveru sína á. Það er úr þessum jarðvegi sem hin fjölmörgu fræði- og rannsóknarverkefni sem nú eru í gangi varðandi samræmingu samningaréttar í Evrópu eru sprottin.

7. KOSTIR OG GALLAR SAMRÆMDS SAMNINGARÉTTAR

Samræming á sviði einkaréttarins innan Evrópu, sérstaklega samningaréttarins, hefur verið alvarlega til umræðu í meira en tvo áratugi. Upphafid að vinnu að lausn á þessu vandamáli á sviði evrópsks samningaréttar má líklega rekja aftur til loka áttunda áratugar síðustu aldar en þá vakti danski prófessorinn Ole Lando máls á því á ráðstefnu í Evrópuháskólanum í Flórens.³³ Þær hugmyndir sem þá voru ræddar miðuðust við að komið yrði á samræmdum kauparétti innan Evrópu. Á þeim tíma sem liðinn er síðan þessi hugmynd var sett fram hefur hún þróast yfir í það að koma á samræmdum Evrópureglum um samninga, eða evrópskum samningarétti.³⁴

Síðan hugmyndirnar um evrópskan samningarétt komu fram hafa þær verið í mikilli deiglu enda mæla ýmis rök með slíkum samræmdum reglum. Ljóst er að bæta þarf á einhvern hátt úr hinu brotakennda lagaumhverfi sem myndast hefur fyrir tilstilli

ESB og draga úr göllum þess fyrirkomulags að samningaréttarreglur eru ólíkar í aðildarlöndum ESB. Af hagfræðilegum ástæðum er mikilvægt að reynt sé að tryggja að viðskipti séu eins einföld og kostnaður við þau eins lágur og hægt er og liður í þeirri viðleitni er að hafa lagatæknilegar hindranir sem allra fæstar. Praktískar ástæður mæla einnig með slíkri samræmingu³⁵ því hún myndi minnka líkur á því að ólíkar samningaréttarreglur leiddu til ólíkra niðurstaðna í sambærilegum samningaréttarmálum og almennt ryðja úr vegi þeim viðskiptahindrunum sem tilvist ólíkra samningaréttarreglna veldur.³⁶ Þannig myndi hún stuðla að auknum viðskiptum og verslun milli ESB landa og styrkja innri markað ESB/EES. Slík heildarsamræming samningaréttarins innan ESB landanna væri gífurlega mikilvægt verkefni og eftirsóknarvert markmið, en um leið umfangsmikið og flókið verk. Þótt mikil samvinna og viðskipti séu milli ESB landanna gerist slík samræming alls ekki sjálfkrafa heldur er sérstakra aðgerða í þessa átt þörf. Í fræðilegri umfjöllun um samræmingu samningaréttarins er það almennt viðurkennt að hin brotakenndu og ómarkvissu áhrif sem fylgja setningu Tilskipana á einstökum sviðum samningaréttarins séu ólíkleg til að ná fram samræmdum samningaréttarkerfi³⁷ og að markvissari og kerfisbundnari nálgun sé nauðsynleg til að ná fram samræmdum heildarreglum.

En það má einnig færa fram sterk rök gegn öllum áætlunum um samræmingu á einkaréttarsviðinu, jafnvel einungis á sviði samningaréttarins og óeitanlega

33 Sjá Ole Lando: „Unfair Contract Clauses and a European Uniform Commercial Code,” bls. 267-288.

34 Hugmyndin er samt ekki alveg ný því árið 1928 samdi t.d. frönsk-ítölsk nefnd reglur um kröfu- og samningarétt sem ætlað var að gilda fyrir nokkur lönd, en fékk litinn meðbyr. Carlo Castronovo: „Contract and the Idea of Codification in the Principles of European Contract Law,” bls. 111.

35 Vangaveltur um kosti og galla Evrópuvæðingar samningaréttarins er að finna í Ole Lando: „Optional or

Mandatory Europeanisation of Contract Law,” bls. 60-61.

36 Lando talar um hinar ólíku landsbundnu samningaréttarreglur sem til staðar í Evrópu sem „non-tariff barrier to trade.” Sjá „Why codify the European Law of contract?” bls. 526.

37 Sjá t.d. Jürgen Basedow: „A Common Contract Law for the Common Market,” bls. 1171; Van Gerven: „ECJ case-law as a means of unification of private law?” bls. 294; og Lurger, Birgitte: Vertragliche Solidarität, bls. 109.

eru vandamálin sem þeim áætlunum fylgja mörg.³⁸

Eitt fyrsta vandamálið sem upp kemur er spurningin um valdheimildir og valdsvið ESB. Þótt ESB hafi lýst áhuga á samræmingu einkaréttarins í Evrópu³⁹ þá fellur einkaréttur samkvæmt hefðbundnum skilningi utan valdsviðs ESB.⁴⁰ Og skoðanir hafa verið skiptar um það hvort grundvallarlöggjöf ESB heimili slíkt inngríp í einkaréttinn.⁴¹

Annað athugunarefni er hvort samræming samningaréttarins sé tímabær og pólitískt framkvæmanleg að svo stöddu. Framkvæmdastjórn ESB hefur a.m.k. skýrlega lýst því yfir í tengslum við sitt starf á sviði evrópsk samningaréttar að ætlunin sé ekki að stuðla að evrópskri einkaréttarlögbók sem myndi samræma samningarétt aðildarlanda ESB.⁴² Sannfæringarkraftur þeirrar yfirlýsingar minnkar þó svolítið þegar litið er til þess að í sama skjali er ítarleg athugun og vangaveltur varðandi innihald evrópskra samningaréttarreglna, lagagrundvöll þeirra, skuldbindingargildi, samband við aðrar samningaréttarreglur o.fl., þótt reyndar sé sú athugun miðuð við valkvæðar reglur.⁴³

Þriðja vandamálið er menningarleg sjónarmið. Einkarétturinn, þ.m.t. samningarétturinn, á sér djúpar rætur í landsrétti og byggir að einhverju leyti á staðbundinni framkvæmd, venjum og skoðunum.⁴⁴ Að skipta út slíkum lögum, sem eiga sterk ítök í þjóðarsál einstakra landa og studd eru staðbundinni reynslu við framkvæmd þeirra í hverju landi um sig, fyrir nýjan, samevrópskan lagabálk sem saminn er með hagsmuni mun stærra landsvæðis og mun fjölbreyttara þjóðfélagskerfis en vanalega er að finna í einstökum löndum í huga, og án stuðnings við lagaframkvæmd og fordæmi, væri alltaf erfitt fyrir það land sem í hlut á.⁴⁵ Í aðildarlöndum ESB og þrem aðildarlöndum EES til viðbótar eru á þriðja tug tungumála og í það minnsta 4-5 ólík réttarkerfi.⁴⁶ Fyrirsjáanlegt er að erfiðleikarnir við þetta margfaldast eftir því sem löndin eru fleiri.⁴⁷

Fjórða umhugsunarefnið er svo hvort raunverulegs árangurs sé að vænta af slíkri samræmingu, þ.e. hvort samræmdum samningarétti fylgi ekki bara fleiri vandamál en tilvist margra ólíkra samningaréttarreglna í landsrétti mismunandi aðildarlanda ESB

38 Um ýmis vandamál við alþjóðlega samræmingu einkaréttarins sjá David, René: „The International Unification of Private Law“ í International Encyclopedia of Comparative Law, bindi II, kafli 5, bls. 7 o.áfr.

39 Samanber hinnar vel þekktu ályktanir Evrópuþingsins: Resolution of 26 May 1989 (Doc A2-157/89, OJ 1989 C 158/401, bls. 400) og Resolution of 6 May 1994 (Doc A3-329/94, OJ 1994 C 205/94 bls. 518.) Í umfjöllun sinni um fyrri ályktunina lýsir Wilhelmsson órlitum efasemdu um raunverulegt mikilvægi hennar en telur að hún sé „significant ... as an illustration that ideas of harmonized codification are expressed and taken seriously within the EC.“ „European Contract Law Harmonization: Aims and Tools.“ bls. 31.

40 Jürgen Basedow: „A Common Contract Law for the Common Market“ bls. 1173 o.áfr. og Walter van Gerven: „Coherence of Community and national laws. Is there a legal basis for a European Civil Code?“ bls. 466 o.áfr.

41 Ágæta umfjöllun um slíkt er t.d. að finna hjá Torgny Håstad: „En europeisk civillag och den nordiska kontraktsrätten.“ bls. 356 o.áfr. Sjá einnig Ewoud Hondius: „Towards a European Civil Code: the debate has started.“ bls. 455-56. Walther van Gerven: „Codifying European Contract Law: Top down and bottom up.“ bls. 405 o.áfr. Sjá ennfremur stuttar athugasemdir í Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law, (COM (2001) 398 final, bls. 11-12 og í Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the

revision of the aquis: the way forward, COM (2004) 651 final, Viðauka II, bls. 21-22.

42 Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the aquis: the way forward, COM (2004) 651 final, bls. 8.

43 Viðauki II við ofangreint skjal (COM (2004) 651 final).

44 Sjá t.d. Hugh Collins: „European Private Law and the Cultural Identity of States“ bls. 362 o.áfr., og Thomas Wilhelmsson: „European Contract Law Harmonization: Aims and Tools.“ bls. 40-41.

45 „EEC law always has to base itself on a detailed written regulation in order to create a not-previously-existing common legal understanding... As regards uniformity in the application of a general clause, the EEC authorities cannot rely on a common „EEC way“ of legal thinking and therefore to a greater extent have to „spell out“ various criteria.“ Palle Bo Madsen: „Scandinavian Contract Law within the EEC.“ bls. 111.

46 „The greatest obstacle to the development of a civil code, of course, lies in the deep-rooted differences between the legal traditions in the European countries.“ Thomas Wilhelmsson: „European Contract Law Harmonization: Aims and Tools“ bls. 43.

47 Torgny Håstad heldur því aftur á móti fram að samræmdar reglur gætu haft sameinandi áhrif á hin ólíku ESB ríki: „En europeisk civillag och den nordiska kontraktsrätten.“ bls. 359-360.

fylgir. Til staðar er kerfi lagaskilareglna sem ætlað er að leysa núverandi vandamál, og viðskiptin innan ESB virðast þrífast ágætlega án samræmdra reglna.⁴⁸

8. SAMRÆMINGARVERKEFNI Á SVIÐI ALMENNS SAMNINGARÉTTAR Í EVRÓPU⁴⁹

Þrátt fyrir þessi vandamál og umhugsunarefni, og í þeirri hjargföstu trú að samræming einkaréttarreglna sé þörf í Evrópu, eru nokkur verkefni í gangi í dag sem miða að samræmingu einkaréttarins, þ.m.t. samningaréttarins, innan ESB. Þessi verkefni hafa til skamms tíma að mestu verið unnin af einkaaðilum en þeim er ætlað að vera skref í áttina að samræmingu samningaréttarins í framtíðinni, eða jafnvel að vera grunnur að sameiginlegum samningalagabálki fyrir Evrópu.⁵⁰

Flest þessara verkefna aðhyllast aðra hvora af tveim meginaðferðum⁵¹ við samræmingu samningaréttarins. Önnur þeirra er lögfesting (á ensku *codification*)⁵² samningareglna, annað hvort í formi valkvæðrar eða skyldubundinnar lögfestingar.⁵³ Markmið slíkrar lögfestingar væri að koma á sameiginlegum samningareglum fyrir öll aðildarlönd ESB. Hin aðferðin er s.k. „ræktun“ (á ensku *cultivation*) sem miðar að því að draga fram sameiginlegar samningareglur og venjur innan Evrópu með fræðilegri vinnu og rannsóknarverkefnum, í stað þess að miða að lögfestingu sameiginlegra reglna.⁵⁴ Óljóst er hversu miklar lífslíkur sumra þessara

verkefna eru og hvaða áhrif þau munu hafa á endanlegu samningaréttarreglurnar ef til þess kemur að samningaréttur innan ESB verði sameinaður. Forsendur verkefnanna og nálgun er mismunandi og jafnvel verkefni sem hafa svipaða hugmyndafræði byggjast að hluta til á ólíkum forsendum svo þau nýtast ekki endilega öll í sama regluverkið. Í þeirri vinnu sem nú fer fram á vegum Evrópusambandsins er reynt að sameina sjónarmið margra þessara verkefna þótt eitt tiltekið verkefni, Meginreglur evrópsks samningaréttar, virðist einna áhrifamest í þeirri vinnu. En það er mikilvægt að leitað sé sem flestra og fjölbreyttastra leiða til að fá sem besta útkomu í slíku samræmingarstarfi og verkefnið eru hvert á sinn hátt framlag til samningaréttarfræðanna. Og þau eru hvert um sig allar athygli verð svo reynt verður að fjalla um þau helstu hér á eftir.

A) Lagasetningarverkefni

Tveir hópar fræðimanna hafa um nokkra hríð unnið að því að semja samningaréttarreglur sem hugsaðar eru sem samningalagabálgur, eða grunnur að slíkum bálg, í framtíðinni:

1) Meginreglur evrópsks samningaréttar (PECL)

Þegar fyrstu hugmyndir að samræmingu samningaréttar í Evrópu voru ræddar á seinni hluta áttunda áratugar síðustu aldar hafa þær eflaust virkað nokkuð fjarstæðukenndar og ótímabærar enda var pólitísk og efnahagsleg þróun ekki nægilega langt á veg komin til að réttlæta slíkar samræmingarhugmyndir.

48 Ole Lando: „Optional or Mandatory Europeanisation of Contract Law,” bls. 60.

49 Sjá nánari umfjöllun um hluta af þessum verkefnum í: Matthías Geir Pálsson: Unfairness in European Contract Law and International Trade Contracts, bls. 165-180 og á sömu nótum Páll Sigurðsson: „Þróunardrættir í samninga- og kröfurétti, einkum frá fjölþjóðlegu sjónarhorni,” bls. 61. o.áfr.

50 Sjá sérstaklega Principles of European Contract Law (2000), grein 1:101 (f), og kynninguna bls. xxiii.

51 Lando ræðir þessar aðferðir í: „Optional or Mandatory Europeanisation of Contract Law,” bls. 65. A. Rosett skilgreinir 7 samræmingaraðferðir í „UNIDROIT Principles and Harmonization of International Commercial Law: Focus on

Chapter Seven,” bls. 443 o.áfr.

52 Ýmsar greinar um kosti og galla evrópsks einkaréttarlagabálks er að finna í European Review of Private Law 1997, bindi 5 nr. 4, sem var helgað þessu efni, og í bókinni An Academic Green Paper to European Contract Law, bls. 137 o.áfr.

53 Ole Lando: „Optional or Mandatory Europeanisation of Contract Law,” bls. 65 o.áfr.

54 Sumir fræðimenn telja að ekki sé mögulegt að skipta aðferðunum í svona aðskilda hópa því alltaf sé til staðar blanda af öllum þessum aðferðum: Mauro Bussani: „Integrative’ Comparative Law Enterprises and the Inner Stratification of Legal Systems,” bls. 92.

En raunsæi hefur aldrei staðið hugsjónafólki fyrir þrifum, undirbúningsvinna fór af stað og á árinu 1980 var stofnuð Nefnd um evrópskan samningarétt⁵⁵ (hér eftir skammstafað CECL eftir ensku heiti nefndarinnar: Commission on European Contract Law). Nefndin, sem var undir formennsku Ole Lando, var stofnuð af hópi fræðimanna og starfandi lögfræðinga frá öllum þáverandi aðildarlöndum ESB, sem aðallega völdust til starfars vegna áhuga á verkefninu. Nefndin var einkaframtak en ekki opinber nefnd og án allrar opinberrar stöðu, þótt henni hafi í upphafi verið veittur smávægilegur stuðningur af Framkvæmdastjórninni⁵⁶ og síðar meir „andlegur“ stuðningur af Evrópuþinginu.⁵⁷

Meðlimir nefndarinnar unnu í sameiningu að því að semja reglur og meginreglur sem telja mætti að væru sameiginlegar í Evrópulöndunum sem til athugunar voru, eða gætu hugsanlega orðið það. Hópurinn samdi á endanum reglusafn í formi lagabálks, sem kallaður er Meginreglur evrópsks samningaréttar (hér eftir skammstafað PECL eftir ensku heiti reglnanna: Principles of European Contract Law). Fyrsti hluti þessara reglna kom út á árinu 1995, sá hluti var síðan endurútgefinn með öðrum hluta reglnanna sem kom út á árinu 2000 og þriðji og síðasti hluti reglnanna kom út árið 2003.⁵⁸ Reglurnar eru hugsaðar til ýmissa nota, en eitt af yfirlýstum markmiðum með samningu þeirra var að vera „grunnur að samningalagabálki Evrópu í framtíðinni.“⁵⁹ Frekari yfirlýstur tilgangur með reglunum var að þær nýtist sem valkvæðar, samningsbundnar en hlutlausar viðmiðunarreglur í samningum milli samningsaðila í ólíkum löndum, þær staðfesti

almennar grunnreglur samningaréttar á viðskiptasviði (s.k. *lex mercatoria*), þær verði nýttar sem fyrirmynd fyrir lönd sem vilja endurskoða samningaréttarlöggjöf sína, o.fl.

Uppruni PECL

Reglurnar sem er að finna í PECL styðjast ekki við eitt ákveðið réttarkerfi. Markmið CECL var að semja bestu og mest viðeigandi reglur sem kostur væri á til nota í Evrópu framtíðarinnar. Þær sækja efni sitt að einhverju leyti til allra ESB ríkjanna, sem og alþjóðlegra reglna, viðskiptareglna og jafnvel erlendra réttarkerfa. Til viðbótar er í þeim að finna reglur sem nú er hvergi að finna í lögum. CECL ákvað að byggja ekki á neinum þeirra reglna eða lagabálka sem til voru, ekki einu sinni hinum viðurkennda Sáttmála Sameinuðu þjóðanna um samninga um sölu á vöru milli ríkja frá 1980⁶⁰ þótt reglur þess samnings hefðu verið lögfestar af mörgum ESB ríkjanna. Þess í stað var ákveðið að taka einungis upp í PECL reglur sem CECL var sannfærð um að myndi henta vel sem meginregla fyrir flesta eða alla samninga. Varðandi formið á reglunum var sú stefna síðan mörkuð að semja einungis meginreglur frekar en nákvæmar og nákvæmlega útfærðar reglur.

Innihald PECL

Meginreglurnar sem CECL samdi eru ítarlegar og umtalsvert nákvæmari en norrænu samningalögin. Í mjög grófum dráttum lýst þá fjalla reglurnar um stofnun samninga, milligöngu við samningsgerð, gildi samninga, túlkun, efni samninga, efndir samninga, vanefndir og vanefndaúrræði,

55 Heimasíða nefndarinnar er: http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/

56 Principles of European Contract Law Part I and II, preface xi o.áfr.

57 Evrópuþingið virðist hafa haft svipuð sjónarmið í huga og CECL-nefndin þegar það samþykkti ályktun um að undirbúningur að samningu evrópsks einkaréttarlagabálks (European Code of Private Law) yrði hafinn: Resolution of 26 May 1989, Official Journal nr. C 158, 26.6.1989, bls. 400. Þessi áskorun var endurtekin 6. maí 1994 þar sem sérstaklega var minnst á samræmingu evrópsks samningaréttar: Resolution

of 6 May 1994, Official Journal C 205, 25.7.1994, bls. 518.

58 The Principles of European Contract Law-Part I: Performance, Non-Performance and Remedies (1995), Principles of European Contract Law-Parts I and II. Combined and Revised. (2000) og Principles of European Contract Law - Part III (2003).

59 Sbr. grein 1:101 (I): „These Principles are intended to be applied as general rules of contract law in the European Union.“ Sjá einnig Principles of European Contract Law – Parts I and II, introduction xxiii.

60 Sjá kafla 10. A hér á eftir.

sameiginlega samninga margra aðila, framsal kröfu og skuldaraskipti, skuldajöfnun, fyrningu, lögmæti samninga, skilyrta samninga, o.fl. Sumar reglnanna kunna að koma norrænum lögfræðingum spánskt fyrir sjónir⁶¹ og sum þessara viðfangsefna PECL eru í norrænni lögfræði strangt til tekið flokkuð undir kröfurétt.⁶² Miðað við þær aðstæður og réttarumhverfi sem PECL er ætlað að nýtast við, þar sem ekki eru til staðar sams konar kröfuréttarreglur til stuðnings samningaréttarreglum eins og reyndin er í norrænum rétti, er slíkur samruni samninga- og kröfuréttar þó nauðsynlegur til að tryggja virkni reglnanna.

Með samningu og útgáfu PECL var meginverkefni og tilgangi með starfsemi CECL lokið. En það markaði kannski frekar kaflaskipti en endalok í rannsóknum á sviði evrópsks samningaréttar því fræðimennirnir sem að verkefninu komu starfa áfram innan annarra rannsóknarverkefna á þessu sviði. Þótt verkefninu sé lokið er gildi þess einnig enn að aukast því eftir hópinn liggur fræðiverk sem tvímælalaust er hornsteinninn í hinni hröðu þróun evrópsks samningaréttar sem nú á sér stað og lýst verður hér síðar.

2) *Evrópska samningalagabálksverkefnið*
En CECL er ekki eini hópurinn sem vann að gerð almenns lagabálks á sviði samningaréttar. Keppinautur á þessu sviði var verkefni sem unnið var að við Academy of European Private Lawyers í Pavia á Ítalíu, undir forystu prófessors Giuseppe Gandolfi. Unnið var að verkefninu frá 1995 og miðaði það að því að útbúa lagabálg sem yrði í framtíðinni notaður sem samningalagabálgur Evrópu.⁶³

Munurinn á þessa verkefni og PECL var

að þetta verkefni miðaði í minni mæli að samningu almennra meginreglna en PECL en þeim mun meira að samningu nákvæmra samningaréttarreglna og lögfræðilegralausna. Það byggði einnig í meiri mæli en PECL á eldri reglum sem þegar voru til, þar sem það notaði IV. bók ítalska einkaréttarlagabálksins og uppkast að lagabálki sem ensk laganefnd samdi sem fyrirmynd,⁶⁴ þótt nýjum lausnum og tillögum frá meðlimum vinnuhópsins hafi einnig verið bætt við efni lagabálksins.⁶⁵ Fyrsta uppkast að laga-bálki með 136 lagagreinum um almenn samningaréttarleg efni var birt á árinu 1999 og ætlunin var að verkefnið myndi einnig útbúa annan lagabálg sem fjallaði um sérstakar tegundir samninga. Lítið hefur þó bólað á verkefninu frá því 2002.

B) *Ræktunarverkefni*

En setning lagabálks um evrópskan samningarétt er ekki eina leiðin til að samræma samningarétt innan Evrópu. Önnur verkefni fræðimanna stefna að því markmiði með annarri og ólíkri nálgun. Aðferðafræðin sem þar er beitt er eins konar „ræktun“ sameiginlegs samningaréttar innan Evrópu, sem miðar að því að svipaður eða sameiginlegur bakgrunnur og skilningur á samningareglum myndist innan þess svæðis þar sem þessari aðferðafræði er beitt. Í þessu sambandi er oft talað um „bottom-up approach“ þar sem markmiðið með þessari „grasrótarnálgun“ felst í að mynda eða þróa sameiginlegan grunn undir uppbyggingu sameiginlegs kerfis. Samkjarnaverkefnið í Trento og Evrópska dæmabókarverkefni byggjast á þessari nálgun. PECL er aftur á móti eins konar „top-down approach“ þar sem það verkefni miðar að því að setja tilbún-

61 Torgny Håstad ber hluta af reglum saman við norrænan samningarétt í „En europeisk civillag och den nordiska kontraktsträtten,” bls. 245 o.flr.

62 Mads Bryde Andersen og Joseph Lookofsky: „Nationale aftaleregler og EU-integration: Problemer og løsningsmodeller,” bls. 211.

63 Á ensku European Code of Contract.

64 Sjá „Harvey McGregor: Contract code drawn up on behalf of the English law Commission.”

65 Gandolfi, G.: „Una proposta di rilettura del quarto libro del codice civile nella prospettiva di una codificazione europea” bls. 22.

ar reglur sem binda alla sem undir lögsögu reglnanna falla og vonast er til að henti við sem flestar samningaréttaraðstæður.

1) Samkjarnaverkefnið í Trento⁶⁶

Þetta verkefni hófst í háskólanum í Trento árið 1993.⁶⁷ Hugmyndin að baki verkefninu er að bera saman áhrif lagareglna á sviði samningaréttar, eignaréttar og skaðabótaréttar eins og þær birtast í úrlausnum dómstóla í einstökum réttarkerfum, í þeim tilgangi að finna sameiginlegan kjarna hinna mismunandi kerfa. Verkefnið miðar að því að greina og lýsa núverandi stöðu í nefndum fögum í einstökum löndum í Evrópu, m.a. til framdráttar sameiginlegri lögfræðimeningu í Evrópu, en hvorki með verndunar- né samræmingarsjónarmið í huga.⁶⁸ Þótt fræðimennirnir sem vinna að verkefninu hafi lýst því yfir að þeir séu ekki með ákveðna eða afmarkaða notkun í huga með verkefninu⁶⁹ hafa þeir bent á að það gæti nýst við vinnu að samræmingu eða samhæfingu laga innan Evrópu. Ástæðan sé að verkefnið veitir mikilvæga innsýn og eykur skilning á viðkomandi sviðum bæði fyrir fræðimenn og lögmenn. Verkefnið gæti enn fremur veitt fræðileg svör við því hvort raunverulega skorti sameiginlegt kerfi lögfræðihugtaka og -aðferða til úrlausnar á lögfræðilegum vandamálum, en að álitum sumra fræðimanna er skortur á slíku ein stærsta hindrunin í vegi þróunar samevrópsks réttar.⁷⁰

Þegar hafa birst tvær bækur á vegum

þessa verkefnis en þær eru annars vegar um hugtakið „göð trú“ í evrópskum samningarétti og hins vegar um efnadamöguleika loforða í mismunandi réttarkerfum í Evrópu.⁷¹

2) Evrópska dæmabókaverkefnið⁷²

Markmið þessa verkefnis, sem ýtt var úr vör árið 1994, er að búa til aðgengilegt safn af lögfræðibókum sem hafa að geyma lýsingu á lögfræðileg málum og verkefnum ásamt athugasemdum, álitssgerðum og samanburðaryfirliti á nokkrum mikilvægum réttarsviðum, þ.m.t. samningarétti, skaðabótarétti, félagarétti og stjórn-sýslurétti.⁷³ Eins og samkjarnaverkefnið í Trento miðar evrópska dæmabókaverkefnið ekki að því að semja meginreglur til að nota sem fyrirmynd að löggjöf. Ætlunin með verkefninu er að leiða í ljós almennar meginreglur sem sameiginlegar eru og sem nú þegar eru til staðar í Evrópulöndunum, eins og þær koma fram í löggjöf, dómsúrlausnum og fræðiskrifum. Markmiðið er að auka „Evrópuvæðingu“ einkaréttarins og styrkja sameiginlega evrópska lagagrunninn með því að leiða í ljós að á nokkrum réttarsviðum séu þegar til staðar sameiginlegar evrópskar lagareglur og séu einnig að mótast á öðrum sviðum.⁷⁴ Bókunum sem gefa á út í tengslum við þetta verkefni er ætlað að styrkja grundvöllinn fyrir samræmingu eða jafnvel samruna réttarins á viðkomandi sviðum og stuðla þannig að eins konar nýjum *ius commune*.⁷⁵ Þess er vænst að þessi markmið

66 Á ensku „The Common Core of European Private Law Project.“ Heimasíða verkefnisins er <http://www.jus.unitn.it/dsg/common-core/home.html>.

67 Almenna umfjöllun nokkurra höfundu um verkefnið er að finna í: „Mauro Bussani og Ugo Mattei (ritstj.): Making European Law - Essays on the ‘Common Core’ Project.“

68 Mauro Bussani og Ugo Mattei: „The Common Core Approach to European Private Law“ bls. 340-341.

69 Mauro Bussani: „Integrative“ Comparative Law Enterprises and the Inner Stratification of Legal Systems,“ bls. 87.

70 Bussani og Mattei: „The Common Core Approach to European Private Law“ bls. 346.

71 Reinhard Zimmermann og Simon Whittaker: Good Faith in European Contract Law (2000) og James Gordley: The Enforceability of Promises in European Contract Law (2001).

72 Á ensku „Ius Commune Casebooks for the Common

Law of Europe.“ Heimasíða verkefnisins er <http://www.law.kuleuven.be/casebook/>.

73 Pierre Larouche: „Ius commune Casebooks for the Common Law of Europe: Presentation, Progress, Rationale“ bls. 101 og Walter van Gerven: „Casebooks for the common law of Europe - Presentation of the Project,“ bls. 69-70.

74 Larouche, sama heimild og að ofan, bls. 106.

75 Á 11. öld og síðar unnu fræðimenn, s.k. Glossatorar og á eftir þeim s.k. Commentatorar, að því að mynda heildstætt réttarkerfi úr lögbókum Justiníusar Rómkeisara, og síðar að laga það að nýrri lögum og lagakerfum, s.s. staðbundnum rétti, venjurétti og kanónískum rétti. Þetta réttarkerfi breiddist út um mestalla Vestur Evrópu og á 16. öld var þessi rómversk-kanóníski réttur miðaldfræðimannanna orðinn ríkjandi réttarkerfi meginlandsins, sem jafnan er nefnt *ius commune*. Helmut Coing: „European Common Law: Historical Foundations,“ p. 33.

náist með því að bækurnar sem skrifaðar verða innan ramma verkefnisins verði notaðar í lagakennslu um alla Evrópu. Á þann hátt náist að móta nýjan, samevrópskan lögfræðiskilning meðal laganema, lagakennara og lögfræðinga almennt. Þessi skilningur væri ekki byggður á einu afmörkuðu réttarkerfi sem síðan er borið saman við önnur kerfi heldur væri í sjálfu sér sérstakt kerfi en í sterkum tengslum við evrópsku landsréttarkerfin. Nú þegar hafa nokkrar bækur verið gefnar út á vegum þessa verkefnis, m.a. um samningarétt,⁷⁶ og unnið er að fleiri bókum á ýmsum sviðum einkaréttarins.

C) Önnur fræði- og rannsóknaverkefni á sviði evrópsks samningaréttar

Fleiri rannsókn- og fræðiverkefni sem stuðla að framgangi evrópsks samningaréttar mætti telja, til viðbótar þeim sem þegar hafa verið nefnd. Óvíst er þó hvort þau teljist lagasetningarverkefni eða ræktunarverkefni, frekar mætti líta á þau sem samræmingar- eða stuðningsverkefni með starfi á þessu sviði, án þess að fylgja annarri hvorri framangreindri stefnu nákvæmlega.

1) Félag um evrópskan samningarétt – SECOLA⁷⁷

Eitt nýlegt verkefni er Félag um evrópskan samningarétt, skammstafað SECOLA eftir ensku heiti félagskapparins: „Society of European Contract Law.“ Secola var stofnað og hélt sína fyrstu fundi á árinu 2001. Markmið þess eru að vinna að umræðum, þróun, fræðslu og rannsóknum á sviði evrópsks samningaréttar og framgangi þess réttarsviðs á breiðum vettvangi. Félagið

stefnir að því að ná þessum markmiðum með því að halda ráðstefnur, gefa út fræðibækur og tímarit og stuðla að samvinnu milli ólíkra rannsóknarverkefna á þessu sviði í mismunandi löndum. Þótt verkefnið sé einkaframtak og ekki innan ramma fræðistofnana eru aðstandendur verkefnisins vel þekktir fræðimenn og leiðandi á þessu sviði. Þrátt fyrir skamman líftíma verkefnisins hefur það strax markað spor í evrópska samningaréttarjarðveginn því þegar hafa komið út nokkrar bækur á vegum þess.⁷⁸

2) Acquis-verkefnið⁷⁹

Acquis hópurinn var stofnaður á árinu 2002⁸⁰ og hefur það að markmiði að rannsaka, flokka og skilgreina reglur á sviði einkaréttar innan löggjafar ESB. Verkefnið er sjálfstætt samstarfsverkefni fræðimanna á þessu sviði frá nær öllum löndum ESB en það er hins vegar hluti af áætlun Framkvæmdastjórnarinnar um rannsóknir til að bæta og samræma Evrópuréttarlöggjöfina á þessu sviði, sbr. umfjöllun hér á eftir. Eins og áður var nefnt gilda engar samræmdar einkaréttarreglur innan ESB heldur er reglur sem tengjast einkarétti að finna innan ólíkra réttarsviða. Þeim er auk þess ætlað að mæta ólíkum aðstæðum og eru settar með ólíkan pólitískan tilgang að baki. Af því hefur leitt að þær eru sundurlausar og enga heildaryfirsýn er að fá yfir þær. Acquis-verkefnið miðar að því að rannsaka hvaða einkaréttarlegu reglur er að finna í löggjöf ESB, með það í huga að leiða í ljós meginreglur einkaréttar eins og hann er að finna á vettvangi ESB. Starfið er hins vegar bundið við samningaréttarreglur en ekki allar einkaréttarreglur og ætlunin er að gefa út samantekt þeirra reglna sem leiddar verða

⁷⁶ Walther van Gerven: Tort Law – Scope of Protection (1998); Walther van Gerven, J. Lever og Pierre Larouche: Tort Law; Hugh Beale, Hein Kötz, Arthur Hartkamp og D. Tallon: Contract Law (2002) og J. Beatson og E. Schrage: Unjustified Enrichment (2003).

⁷⁷ Heimasíða verkefnisins er <http://www.secola.org/>.

⁷⁸ Grundmann og Stuyck (ritstj.): An Academic Green Paper to European Contract Law; Bianca og Grundmann (ritstj.) EU Sales Directive – Commentary (2002) og Hugh Collins: The

Forthcoming EC Directive on Unfair Commercial Practices: Contract, Consumer & Competitions Law (2004).

⁷⁹ Heimasíða verkefnisins er <http://www.acquis-group.org/> og þar er ítarlegar upplýsingar um það að finna.

⁸⁰ Sjá fréttatilkynningu um stofnun hópsins frá 15. maí 2002: „European Research Group on Existing Community Private Law (Acquis Group) established,“ sem er að finna á heimasíðu verkefnisins.

í ljós, undir heitinu „Meginreglur núverandi samningaréttar Evrópusambandsins“ eða „Acquis-meginreglur“.⁸¹ Tilgangurinn með samningu slíkra regla er að auka skilning á núverandi stöðu einkaréttareglna innan löggjafar ESB og bæta beitingu samningaréttarlegra Evrópureglna, auk þess sem vonast er til þess að þær styðji við endurbótastarf á þessu sviði, leiði í ljós þörfina á frekari löggjöf o.fl. Acquis-reglunum er ætlað að fylla í eyðu í rannsóknum á samningaréttarreglum innan löggjafargagna ESB og í lýsingu verkefnisins er sérstaklega tekið fram að Acquis-meginreglunum sé ekki ætlað að hafa sama tilgang og PECL, eða vikja afrakstri þess verkefnis til hlíðar.

Rétt eins og Secola-verkefnið hefur Acquis-verkefnið þegar gefið út bækur á sínu rannsóknarsviði.⁸²

3) *European Review of Contract Law*
Það er kannski merki um hversu mikil gróska er í fræði- og rannsóknarstörfum á sviði evrópsks samningaréttar að í maí 2005 var hafin útgáfa sérstaks tímarits sem helgað er umfjöllun um evrópskan samningarétt og þeirri þróun sem þar á sér stað. Í leiðara fyrsta tölublaðsins er fjallað um hugmyndirnar um evrópskan samningarétt og því lýst yfir að tilgangur tímaritsins sé að vera vettvangur fræðilegrar umræðu og rannsókna varðandi evrópskan samningarétt.⁸³

Að minnsta kosti eitt annað rannsóknar- og fræðiverkefni til viðbótar sem vinnur að rannsóknum á þessu sviði er vert að nefna en það er kallað „Sameinað fræðinet á sviði evrópsks einkaréttar.“ Um það verður fjallað í tengslum við umfjöllun um ESB og afstöðu þess til evrópsks samningaréttar hér á eftir.

9. AFSTAÐA EVRÓPUSAMBANDSINS OG AÐGERÐIR Á SVIÐI EVRÓPSKS SAMNINGARÉTTAR

Í því réttarumhverfi sem ríkir í Evrópu í dag fer ekki hjá því að afstaða ESB sé grundvallaratriði varðandi hagnýtt gildi fræðilegra rannsókna á Evrópuréttarsviði. Þetta á ekki síst við varðandi samræmingarverkefni á sviði samningaréttar í Evrópu. En hver er afstaða ESB varðandi evrópskan samningarétt?

Eins og áður greinir þá hefur til skamms tíma verið spurning um hæfi ESB til að beita sér á sviði einkaréttar í aðildarlöndum sínum. Á síðustu árum hefur þó orlað á skýrari vilja til að stíga nauðsynleg skref í þá átt.

Í tveimur áskorunum Evrópuþingsins frá árinu 1989⁸⁴ og frá árinu 1994⁸⁵ hvatti þingið til þess að byrjað yrði á undirbúningi að samræmingu einkaréttarins, sem m.a. myndi ná til samningaréttarins. Einnig fyrirskipaði Ráðið á árinu 1999 að hafin yrði vinna að undirbúningi nánari samruna einkaréttarins.⁸⁶

A) *Orðsending Framkvæmdastjórnarinnar* 2001 – *Er samningaréttur vandamál í ESB?*

Hvað samningaréttinn varðar sérstaklega er Orðsending frá Framkvæmdastjórninni til Ráðsins og Evrópuþingsins í júlí 2001 um evrópskan samningarétt athyglisverð.⁸⁷ Þar var kallað eftir upplýsingum um hvort vandamál væru til staðar vegna ólíkra samningaréttareglna innan ESB og sérstaklega hvort eðlileg virkni innri markaðar ESB væri skert af þeim sökum.

81 Á ensku „Principles of the Existing EC Contract Law“ eða „Acquis Principles“.

82 Sjá Hans Schulte-Nölke, Reiner Schulze ásamt Ludovic Bernardeau (ritstj.): *European Contract Law in Community Law* (2002) og Reiner Schulze, Martin Ebers og Hans Christoph Grigoleit: *Information Requirements and Formation of Contract in the Acquis Communautaire* (2003).

83 Hugh Collins, Muriel Fabre-Magnan, o.fl.: „Editorial,“

European Review of Contract Law, 1. tbl. 2005, bls. 1.

84 Resolution 26 May 1989, OJ C 158, 26.6.1989, bls. 400.

85 Resolution 6 May 1994, OJ C 205, 25.7.1994, bls. 518.

86 „Presidency Conclusion, Tampere European Council 15 and 16 October 1999, SI (1999) 800.“

87 „Communication from The Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law 11.07.2001, COM(2001) 398 final.“

Einnig var óskað upplýsinga um hvort hugsanlega væri til staðar ósamræmi í löggjöf ESB sem snertir samningarétt eða hvort ólík upptaka ESB löggjafar á sviði samningaréttar í landsrétt væri vandamál. Loks var kallað eftir tillögum til lausnar á þessum vandamálum, ef þau reyndust vera til staðar. Framkvæmdastjórnin sjálf stakk upp á fjórum mögulegum lausnum, án þess að útiloka að fleiri lausnir gætu verið í boði:

I. Að láta markaðinum eftir lausn þessara vandamála án þess að gripa til sérstakra aðgerða.

II. Að vinna að þróun valkvæðra, almennra meginreglna á sviði samningaréttar sem nýst gætu samningsaðilum við samningsgerð, dómstólum við úrlausn deilumála og löggjöfum einstakra landa við setningu löggjafar á sviði samningaréttar.

III. Að endurskoda og bæta löggjöf ESB á sviði samningaréttar svo hún verði samhæfðari eða nái yfir aðstæður sem ekki voru fyrirséðar þegar löggjöfin var sett.

IV. Að setja nýja almenna samningaréttarlöggjöf innan ramma ESB. Skoðaðu þyrfti mögulega setningu slíkrar löggjafar í formi Reglugerðar, Tilskipunar eða jafnvel bara Tilmæla. Einnig þyrfti að huga að samspili slíkrar löggjafar við samningarétt í einstökum löndum sem gæti hugsanlega staðið áfram við hlið nýrra reglna eða verið felldur alveg úr gildi. Ennfremur þyrfti að taka afstöðu til þess hvort slík löggjöf ætti að vera skuldbindandi eða valkvæð.

Evrópuþingið brást við þessu kalli Framkvæmdastjórnarinnar með ályktun frá 15. nóvember 2001 um samhæfingu einka- og viðskiptaréttar í aðildarlöndunum.⁸⁸ Í ályktuninni var skorað á Framkvæmdastjórnina að koma fram með tíma-setta aðgerðaáætlun sem miðaði að slíkri samhæfingu. Meðal þess sem þingið óskaði eftir var að fyrir árslok 2004 yrði stofnaður

sameiginlegur gagnabanki sem inniheldi samningarétt allra ESB-landanna, sem nýst gæti í fræðilegri vinnu að lausnum II og III í tillögum Framkvæmdastjórnarinnar. Einnig vildi þingið að eftir árið 2005 yrði afrakstur samanburðarvinnu á sameiginlegum laga-hugtökum og lögfræðilausnum birtur og komið á framfæri innan ESB og notaður af stofnunum ESB í löggjafarvinnu. Loks ætti við setningu löggjafar á vegum ESB, þar sem þessum sameiginlegu hugtökum og lögfræðilausnum væri beitt, að gæta þess að önnur löggjöf eða réttur gæti verið ráðandi. Eftir 2008 ætti síðan að meta stöðuna upp á nýtt og hugsanlega gæti það endurmat leitt til útgáfu og upptöku samningaréttarreglna í ESB löggjöf. Þingið tók fram að það teldi rétt að slíkt yrði gert með Reglugerð og að grein 95 í Rómarsáttmálanum yrði notuð sem lagastöð.⁸⁹

Degi á eftir Evrópuþinginu, eða 16. nóvember 2001, samþykkti Ráðið skýrslu um þörf á samhæfingu löggjafar ESB á einkaréttarsviðinu.⁹⁰ Í skýrslunni lagði Ráðið áherslu á það lykilhlutverk sem samningaréttur leikur og einnig á meira samræmi í núverandi löggjöf ESB. Það studdi samningu sameiginlegra kjarnareglna á sviði einkaréttar og kallaði eftir birtingu af hálfu Framkvæmdastjórnarinnar á svörum sem henni bærust við erindinu frá júlí 2001 í formi grænbókar eða hvítbókar. Ráðið gekk raunar nokkru lengra í þessari skýrslu sinni en erindið frá Framkvæmdastjórninni gaf ástæðu til því í skýrslunni er einnig farið út í hugleiðingar af svipuðu tagi um önnur einkaréttarsvið en samningarétt, s.s. skaðabótarétt, eignarétt og jafnvel sílfarétt.⁹¹

Í álitum Efnahags- og félagsmálanefndar ESB frá 17. júlí 2002,⁹² sem einnig var svar við Orðsendingu Framkvæmdastjórnarinnar,

⁸⁸ Resolution on the approximation of the civil and commercial law of the Member States. COM (2001) 398 final – C5-0471/2001 – 2001/2187 (COS), OJ C140E, 13.6.2002, bls. 538, sbr. einnig Report A5-0384/2001 (M. Lehne).

⁸⁹ COM (2003) 68 final, bls. 28 o.áfr.

⁹⁰ 2385th Council Meeting – Justice Home Affairs and Civil Protection – Brussels, 16 November 2001. 13758/01 (Presse) 409.

⁹¹ COM (2003) 68 final, bls. 27 o.áfr, sbr. bls. 9 í skýrslunni sjálfri sem er að finna á heimasíðunni <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/01/st12/12735en1.pdf>.

⁹² „Opinion of the Economic and Social Committee on the Communication to the Council and the European Parliament on European contract law, ECOSOC INT/117 European Contract Law, OJ C 241, 7.10.2002,“ bls. 1.

lagði nefndin áherslu á þá skoðun sína að leitað yrði alþjóðlegra lausna á þessu lagasviði. Ef slíkar lausnir væru ekki í boði þá teldi nefndin best að koma á samræmdum, almennum evrópskum samningarétti, t.d. með setningu Reglugerðar. Þessi kostur gæti til að byrja með verið valkvæð lausn fyrir samningsaðila en síðar meir yrði hún lausn sem ætti við ef aðilarnir veldu ekki aðrar reglur.

B) Orðsending Framkvæmdastjórnarinnar 2003 – Aðgerðaáætlun

Þann 12. febrúar 2003 kom síðan önnur Orðsending frá Framkvæmdastjórninni til Evrópuþingsins og Ráðsins,⁹³ en það skjal er eins konar framhald af Orðsendingu Framkvæmdastjórnarinnar frá 2001. Þar er lýst viðbrögðum sem bárust við áður nefndu kalli í Orðsendingunni frá 2001 eftir upplýsingum og tillögum varðandi þau vandamál sem Framkvæmdastjórnin benti á í henni. Álit og svör bárust frá 181 aðila, þ.m.t. frá stofnunum ESB, EES-EFTA ríkjunum, viðskiptaaðilum, neytendasamtökum, lögfræðingum og fræðimönnum. Niðurstöður voru í stuttu máli sagt mjög ólíkar og misvísandi varðandi hversu víðtæk vandamál leiddu af ósamræmdum samningarétti ESB landanna.⁹⁴ En varðandi þær fjórar mögulegu lausnir sem Framkvæmdastjórnin stakk upp á í Orðsendingunni frá 2001 til lausnar slíkum vandamálum, ef þau væru til staðar, taldi enginn álitsgjafanna að sú leið sem ESB fylgir nú, þ.e. að setja löggjöf á einstökum sviðum þar sem grípa þyrfti inn í, leiddi til stórra vandræða og ætti að leggjast af. Mjög lítill hluti vildi velja leið I, þ.e. að láta markaðinn finna lausn á vandanum. Umtalsverður stuðningur var til staðar við lausn II, sem fólst í því að þróa valkvæðar, almennar meginreglur samningaréttar. Meirihluti álitsgjafanna

studdi hins vegar leið III sem byggðist á því að betrubæta núverandi löggjöf ESB á sviði samningaréttarins. Á þessu stigi málsins var meirihlutinn á móti leið IV, sem faldi í sér setningu nýrrar, almennrar evrópskrar samningaréttarlöggjafar.

Viðbrögð Framkvæmdastjórnarinnar við þessari afstöðu álitsgjafanna eins og hún kemur fram í þessari Orðsendingu voru þau að hún lýsti því yfir að hún teldi ekki ástæðu til að hætta inngripi í einstök svið þar sem hún teldi þörf á aðgerðum og myndi því halda áfram á þeirri braut sem hún er nú á, þ.e. að bregðast við vandamálum á sérstökum sviðum. Í lýsingu sinni á svörum álitsgjafanna sagði Framkvæmdastjórnin að fjöldi þeirra hefði stungið upp á að leið IV yrði athuguð frekar í samhengi við þróun sem yrði varðandi leiðir II og III.⁹⁵ Niðurstæða Framkvæmdastjórnarinnar varðandi leið IV var því sú að hún lýsti því yfir að álitsgjafarnir hefðu óskað eftir áframhaldandi athugun á þessari leið. Síðan rakti hún kostina sem slíkum reglum gæti fylgt, m.a. að þær yrðu hlutlaust tæki til hagsbóta fyrir báða samningsaðilana og að með tímanum yrðu slíkar reglur öllum kunnar, bæði neytendum og viðskiptaaðilum, og myndu þá einfalda mjög öll viðskipti milli ríkja ESB.⁹⁶ Framkvæmdastjórnin lýsti því síðan að hún myndi rannsaka hvort slíkra valkvæðra samningaréttarreglna væri þörf til að leysa vandamál á sviði samningaréttar innan ESB. Slík rannsókn myndi beinast að því að kanna á hvaða formi slíkar reglur gætu verið, hvaða efni þær ættu að innihalda og ekki síst á hvaða lagagrunn þær hefðu. Varðandi formið þá taldi Framkvæmdastjórnin mögulegt að þær yrðu í formi Reglugerðar eða Tilmæla sem kæmu til viðbótar landsbundnum samningarétti en myndu ekki víkja honum til hliðar. Reglurnar gætu verið bindandi

93 „Communication from the Commission to the European Parliament and Council – A More Coherent European Contract Law – An Action Plan, COM (2003) 68 final, 12.2.2003.“

94 COM (2003) 68 final, bls. 5.

95 COM (2003) 68 final, bls. 5.

96 COM (2003) 68 final, bls. 23.

varðandi alla milliríkjasamninga innan ESB eða verið háðar því að samningsaðilarnir velji þær sérstaklega í samningum sínum. Hvað sem öðru líður taldi Framkvæmdastjórnin að hafa yrði samningsfrelsið að leiðarljósi þegar valin yrði lausn og að það mætti einungis skerða ef rík ástæða væri til.⁹⁷

En mikilvægasti parturinn í Orðsendingunni er þó að í henni leggur Framkvæmdastjórnin til eins konar *Aðgerðaáætlun* fyrir ESB til að ná fram samhæðari samningarétti. Í samræmi við ofangreinda umfjöllun myndu helstu þættirnir í slíkri áætlun felast í því að:

I. Auka innbyrðis samhæfingu löggjafar sem tengist samningarétti.

Þetta yrði annars vegar gert með því að taka saman „sameiginlegar viðmiðunarreglur“ (á ensku *Common Frame of Reference* – hér eftir CFR) og hins vegar með athugun á núverandi skjölum og gögnum ESB á sviði samningaréttar og lagfæringum og endurbótum á þeim.

II. Stuðla að samningu á hlutlausum stöðluðum samningsskilmálum til almennra nota innan ESB á mismunandi sviðum. Þetta yrði m.a. gert með því að Framkvæmdastjórnin myndi vista opin gagnabanka um þetta efni og gefa út leiðbeiningareglur um það.

III. Halda áfram að rannsaka hvort vandamálin sem við blasa á sviði samningaréttar innan ESB þurfi að leysa með setningu almennra, valkvæðra samningaréttarreglna innan ESB. Sérstaklega var tekið fram að CFR reglurnar yrðu hluti af því sem taka þyrfti tillit til þegar slíkar valkvæðar samningaréttarreglur yrðu samdar, hvort sem þær yrðu víðtækari en CFR eða takmarkaðri.

Í lokin óskaði Framkvæmdastjórnin svo eftir athugasemdum við ofangreind atriði.

Þessari Orðsendingu var vel tekið af öðrum ESB stofnunum því Evrópuþingið og Ráðið sendu frá sér ályktanir þar sem þessar stofnanir fögnuðu *Aðgerðaáætlun Framkvæmdastjórnarinnar*, lögðu áherslu á víðtæka þátttöku áhugasamra aðila að þessum aðgerðum og óskuðu eftir áframhaldandi athugun á nauðsyn valkvæðs samningalagabálks.⁹⁸

C) *Orðsending Framkvæmdastjórnarinnar 2004 – Framkvæmdáætlun*

Næsta skref á þessari braut var svo stigið með Orðsendingu frá Framkvæmdastjórninni til Evrópuþingsins og Ráðsins í október 2004⁹⁹ þar sem lýst var áætlunum um hvernig markmiðum *Aðgerðaáætlunarinnar* frá 2003 yrði náð.

a) Sameiginlegar viðmiðunarreglur – CFR: Megináherslan í þessari Orðsendingu frá 2004 er lögð á fyrsta lið *Aðgerðaáætlunarinnar*, sem miðar að því að bæta gæði og samræmingu löggjafargagna (*acquis*) á samningarréttarsviðinu innan ESB.

Tilgangurinn með gerð CFR væri að búa til „verksfærakassa“ með safni reglna til að nota við gerð löggjafar innan ESB og endurbætur á löggjöf sem þegar er til staðar. Reglurnar hefðu að geyma skilgreiningar hugtaka, grundvallarreglur og fyrirmyndir að samningaréttarreglum sem hægt væri að beita sem „verksfærum“ til að lagfæra, betrubæta og samræma samningaréttarlega löggjöf innan ESB, bæði þá löggjöf sem þegar er til staðar en einnig þá sem samin verður í framtíðinni. Einnig mætti nota slíkar reglur til hlíðsjónar fyrir löggjafa í aðildarríkjum ESB þegar ESB löggjöf er tekin upp í innlandan rétt, nota þær í gerðardómum, nota þær í innri samningum ESB við verktaka og hugsanlega gæti Evrópuðómstóll-

97 Sjá einnig umfjöllun um mögulegar leiðir í COM (2001) 398 final, bls. 16-17. Þar er velt upp þeim möguleikum að hafa reglurnar alltaf bindandi, bindandi nema aðrar reglur séu valdar (opt-out) eða alveg frjálssar þannig að þær komi ekki til skoðunar nema þær séu sérstaklega valdar (opt-in).

98 „Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and

the revision of the *acquis*: the way forward, COM(2004) 651 final,” bls. 2.

99 „Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the *acquis*: the way forward, COM (2004) 651 final.“

inn notað þær við túlkun á löggjafargögnum ESB á sviði samningaréttar. Síðast en ekki síst er sagt að CFR reglum mætti hugsanlega breyta í sett af stöðluðum samningsákvæðum og að þær séu líklegar til þess að verða grunnurinn í valkvæðum evrópskum samningaréttarreglum ef þær verða að veruleika.¹⁰⁰ Afþessari lýsingu Orðsendingarinnar er þarna um að ræða ESB samningarétt, eins og lýst var í upphafi þessarar greinar.

Framkvæmdastjórnin tók einnig fram hvernig haga ætti vinnu við gerð CFR. Sjötta rammaáætlun ESB legði fé til rannsókn- og þróunarverkefna í þrjú ár og að útkoman ætti að vera drög að CFR sem tilbúnar ættu að vera í árslok 2007. Ráðstefnur, stofnun og starfsemi vinnuhópa, gerð heimasíðna og skil á stöðuskýrslum Framkvæmdastjórnarinnar til Ráðsins og Þingsins væru síðan þáttur í því að ná þessu markmiði. Loks var lýst yfir að búist væri við að CFR yrðu teknar í gagnið árið 2009.¹⁰¹

b) Stöðluð samningsákvæði: Hvað gerð staðlaðra samningsákvæða varðar sagði Framkvæmdastjórnin að fjöldi af slíkum ákvæðum væri nú þegar til og ástæða væri til að upplýsa aðildarríki betur um þau. Hugmyndir voru víðræðar um að hafa sérstakan vef til upplýsingar um slík verkefni (síðar var fallið frá þeirri hugmynd, sjá Stöðuskýrslu Framkvæmdastjórnarinnar 2005).¹⁰²

c) Valkvæðar samningareglur: Varðandi almennu valkvæðu samningaréttarreglurnar þá var sérstaklega tekið fram að Framkvæmdastjórnin hefði ekki í huga að stuðla að evrópskri einkaréttarlögbók sem myndi samræma samningarétt aðildarlanda ESB. Þó væri ástæða, eins og fram hefði komið í Aðgerðaáætluninni frá

2003, til að athuga hvort þörf væri á almennum evrópskum samningaréttarreglum. Nokkrum hugmyndum í því sambandi er síðan lýst í viðbæti við Orðsendinguna, m.a. varðandi stöðu þeirra innan ESB kerfisins, skuldbindingargildi, lagagrunn, efni, samspil við lagaskilareglur, gildissvið o.fl.¹⁰³

D) Stöðuskýrsla

Framkvæmdastjórnarinnar 2005

Í september 2005 sendi Framkvæmdastjórnin frá sér fyrstu af árlegum stöðuskýrslum varðandi framkvæmdaáætlunina frá 2004.¹⁰⁴ Í skýrslunni er lýst framgangi vinnu að CFR og hvernig þeirri vinnu er háttað, auk vinnu við endurskoðun löggjafargagna (acquis) ESB á neytendasviði. Í skýrslunni er því einnig lýst að Framkvæmdastjórnin hafi komist að þeirri niðurstöðu að ekki sé tímabært að stuðla að gerð hlutlausra staðlaðra skilmála til nota innan ESB.

Sameinað fræðinet á sviði evrópsks einkaréttar

Mikið starf hefur þegar átt sér stað við gerð CFR og m.a. voru haldnar ráðstefnur um það efni í desember 2004¹⁰⁵ og september 2005.¹⁰⁶ Þessir fundir og ráðstefnur voru undanfari þess að í maí 2005 var stofnað Sameinað fræðinet á sviði evrópsks einkaréttar,¹⁰⁷ sem er samstarfsverkefni sem Framkvæmdastjórnin kom á fót til að sinna fræðistörfum á þessu sviði. Tilgangur með stofnun netsins er að útbúa drög eða tillögur að CFR sem fjallað var um í Orðsendingum Framkvæmdastjórnarinnar frá bæði 2003 og 2004.

Netið samanstendur af nokkrum háskóla- og fræðistofnunum, rannsóknarverkefnum

¹⁰⁰ COM (2004) 651 final, bls. 3 o.áfr., sbr. einnig COM (2003) 68 final, bls. 18.

¹⁰¹ COM (2004) 651 final, bls. 9-13.

¹⁰² COM (2005) 456 final, bls. 10-11.

¹⁰³ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the acquis: the way forward, bls. 8 og Viðbætur II. COM (2004) 651 final.

¹⁰⁴ Report from the Commission – First Annual Progress Report on European Contract Law and the Acquis Review,

COM (2005) 456 final.

¹⁰⁵ „Workshop of Member State Experts on Common Frame of Reference,” sem haldin var 3. desember 2004 og „First conference on the VFR-net,” sem haldin var 15. desember 2004.

¹⁰⁶ „Conference on European Contract Law hosted by the UK Council Presidency and the European Commission,” sem haldin var 26. september 2005.

¹⁰⁷ Á ensku „Joint Network on European Private Law.” Heimasíða verkefnisins er <http://www.copecpl.org/>.

og vinnuhópum, auk fjölda fræðimanna. Fjölbreytileikinn og viddin í rannsóknunum er mikil, eins og sést af því að fræðimennirnir eru frá nær öllum ESB löndunum. Stofnanirnar og verkefni sem um ræðir eru líka af mörgum toga; „The Study Group on a European Civil Code,“ „The Research Group on the Existing EC Private Law“ (Acquis Group), „The Project Group on a Restatement of European Insurance Contract Law,“ „The Association Henri Capitant,“ „The Common Core Group,“ „The Research Group on Economic Assessment of Contract Law Rules,“ „Tilburg Law and Economics Center,“ „The Database Group“ og „The Academy of European Law.“ Með þessu er Framkvæmdastjórnin að leiða saman þá aðila sem stunda rannsóknir sem nýtast í CFR, hvort sem um er að ræða einkaaðila, sjálfstæð rannsóknarverkefni eða verkefni sem tengjast ESB. Þetta er í samræmi við yfirlýsingar Framkvæmdastjórnarinnar í Orðsendingunni frá 2003, þar sem sagt er að ætlun Framkvæmdastjórnarinnar sé að sameina og samstillta rannsóknarverkefni sem þegar eru í gangi, með stuðningi frá sjöttu rammaáætlun ESB, í stað þess að stofna til nýrra verkefna. Einungis þar sem gloppur séu í rannsóknarsviðinu verði stofnað til nýrra rannsókna.¹⁰⁸

10. HVERT STEFNIR EVRÓPUSAMBANDIÐ?

Í allri umfjöllun um CFR og hugsanlegar evrópskar samningaréttarreglur ítrekar Framkvæmdastjórnin að skuldbindandi samræming samningaréttarreglna sé ekki á dagskrá hennar og eini tilgangurinn sé að athuga grundvöllinn og þörfina fyrir

valkvæðar samningaréttarreglur.¹⁰⁹ En af hverju er tiltekið þarna að um valkvæða lausn skuli vera að ræða? Er ESB að leggja einhverjar framtíðarlínur? Er verið að útiloka þá leið að komið verði á evrópskum samningaréttarreglum sem væru skuldbindandi fyrir ESB löndin t.d. varðandi milliríkjasamninga innan Evrópu, og gæti jafnvel rutt landsbundnum samningarétti alveg til hliðar?

Af undanfarandi umfjöllun má sjá að það er umtalsverður stuðningur við samræmingu samningaréttarins í einhverju formi innan ESB sjálfs, jafnvel meiri en meðal álitsgjafanna sem fjallað var um í Orðsendingunni frá 2003. Svörin frá álitsgjöfunum gefa þó óneitanlega vísbendingu um að ekki sé tímabært að huga að setningu evrópskra samningaréttarreglna. Varasamt er þó að draga of víðtækar ályktanir af þessum fyrstu viðbrögðum því í raun var ekki gerð ítarleg grein fyrir því í Orðsendingu Framkvæmdastjórnarinnar frá 2001 hvað fælist í hverjum lið fyrir sig. Í lýsingu sinni á svörum álitsgjafanna segir Framkvæmdastjórnin einnig að fjöldi þeirra hafi stungið upp á að leið IV í Orðsendingunni frá 2001 yrði athuguð frekar í samhengi við þróun sem yrði varðandi leiðir II og III.¹¹⁰ Þá má segja að svör frá flestum ríkisstjórnnum sem tjáðu sig um leið IV (að frátalinni þeirri bresku) hafi verið jákvæð gagnvart samevrópskum samningarétti sem langtímamarkmiði fyrir ESB að stefna að.¹¹¹ Einnig er eftirtektarvert hversu jákvæðar aðrar stofnanir ESB eru varðandi setningu sameiginlegra samningaréttarreglna, eins og áður er lýst. Það kemur í rauninni á óvart hvað margir þessara aðila eru jákvæðir gagnvart samevrópskum samningarétti, því hindranirnar á vegi hans eru margar og

¹⁰⁸ COM (2003) 68 final, bls. 18.

¹⁰⁹ Sjá t.d. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the acquis: the way forward, bls.

8. COM (2004) 65 final og Workshop of the Network of Member States Experts on European Contract Law, Brussels, 31 May 2005 – Summary, bls. 2.

¹¹⁰ COM (2003) 68 final, bls. 5.

¹¹¹ COM (2003) 68 final, liður 4.4.1, bls. 40 o.áfr.

stórar og innleiðing evrópsks samningaréttar í landsrétt myndi áreiðanlega kosta mikil átök og verða umdeild. Hvað sem öðru líður er augljóst, og reyndar yfirlýst af hálfu Framkvæmdastjórnarinnar, að á næstu árum verður innan vébanda ESB tekin upp einhver útgáfa af samræmdum ESB samningarétti. Eftir er hins vegar að sjá hversu víðtækur og hversu bindandi hann verður og hvort þeim reglum er raunverulega ætlað að vera til jafn takmarkaðra nota og yfirlýst er.

A) Valkvæðar eða bindandi evrópskar samningaréttareglur?

Í Framkvæmdaáætlun Framkvæmdastjórnarinnar í Orðsendingunni frá 2004 er því þó vísvitandi ekki svarað hvort CFR reglurnar eigiendanlega að vera valkvæðareðabindandi. Einungis er sagt að Framkvæmdastjórnin telji á þessu stigi að CFR ættu að vera óskuldbindandi (non-binding) en að meðan á vinnu við CFR standi verði rætt við hagsmunaaðila og þessi spurning gæti komið upp síðar.¹¹² Þetta hlýtur að teljast eðlileg afstaða miðað við núverandi aðstæður, þau vandamál sem fyrir hendi eru og þær fræðilegu upplýsingar sem fyrirleggjandi eru. Það er þó athyglisvert að í fyrirspurnum á ráðstefnu um vinnuna við evrópskan samningarétt kom það fram hjá Framkvæmdastjórninni að meðal þriggja helstu rannsóknarhópanna sem eru að vinna að gerð CFR vinnur einn, s.k. „Study Group on a European Civil Code,“ fræðilegt starf sem miðar að því að til verði Lögboók Evrópu¹¹³ og annar er leiddur af öðrum af aðalhöfundum PECL (sem voru eins og áður er lýst m.a. miðaðar við að vera grunnurinn að skuldbindandi evrópskum samningaréttareglum).¹¹⁴ Eins virðist ljóst að almennt er umtalsverður stuðningur meðal fræðimanna sem starfa

á þessu sviði við að koma á bindandi evrópskum samningarétti sem jafnvel leysti landsbundinn samningarétt af hólmi.¹¹⁵ Það kæmi á óvart ef lögfesting skuldbindandi evrópskra samningaréttareglna væri ekki til alvarlegrar skoðunar meðal annarra kosta í fræðilegri undirbúningsvinnu þessara aðila.

B) Hversu víðtækar verða samningaréttareglur ESB?

En til viðbótar við spurningar um það hvort samningaréttur ESB verður valkvæður eða skuldbindandi vaknar upp spurning um það hversu víðfeðmur hann verður.

Í Rannsóknar- og fræðiverkefnum sem að ofan er lýst eru margvísleg og ólík. Sum eru þess eðlis að þau verða aldrei annað en innlegg í slíkan rétt en önnur hafa þegar lagt grunninn að heildstæðu safni evrópskra samningaréttareglna. Það er hins vegar athugunarefni að nokkur verkefni úr síðarnefnda hópnum virðast vera af svipuðum toga, t.d. áðurnefndar PECL, Acquis-reglurnar og CFR sem öllum virðist ætlað að klekja út svipuðum meginreglum á þessu sviði.

Það er að hluta til rétt, því þessi verkefni eru á margan hátt sambærileg. En CFR verður þó víðfeðmasti reglubákurinn, því þeim reglum er ætlað að vera í þremur mismunandi hlutum. Fyrsti hlutinn á að innihalda grundvallarreglur samningaréttar, annar hlutinn á að geyma skilgreiningar ýmissa hugtaka og þriðji hlutinn, sem er meginuppistaðan í CFR, verður lagabákur til að nota sem fyrirmynd löggjafar á þessu sviði, hvort sem er fyrir ESB eða einstök ríki.¹¹⁶ Innan þess ramma gætu því bæði PECL og Acquis-reglurnar, sem og önnur svipuð verkefni, rúmast, allt eftir því hversu nákvæmar CFR reglurnar eiga að vera. Samkvæmt lýsingu

112 Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the acquis: the way forward, COM (2004) 651 final, bls. 5.

113 Heimasíða verkefnisins er <http://www.sgecc.net/>.

114 „Workshop of the network of Member State Experts on

European Contract Law, Brussels, 31 May 2005 – Summary,” bls. 5. Meðhöfundurinn að PECL sem um ræðir er Hugh Beale.

115 COM (2003) 68 final, bls. 42–43.

116 COM (2004) 651 final, Viðbættir II, bls. 14.

á fyrirhuguðu innihaldi þriðja hluta CFR reglnanna þá verða þær nákvæmar.¹¹⁷ Þær eiga að innihalda reglur um stofnun samninga, form samninga, milligöngu við samningsgerð, gildi samninga, túlkun, efni samninga og afleiðingar t.d. yfirlýsinga, skyldur við samningsgerð (t.d. um upplýsingagjöf), efnidir og vanefndir samninga og viðurlög í því sambandi, reglur um fjöldasamninga, reglur um framsal samningskröfu, ákvæði um skuldara og kröfuhafaskipti, fyrningu og tómlæti, auk sérreglna um kaupsamninga og tryggingasamninga. Þótt nokkur hluti af því sem þarna er upp talið sé flokkað sem kröfuréttur í norrænum rétti þá er þetta mikilfengleg upptalning og frá íslenskum sjónarhóli séð væri akkur í því að fá svo nákvæmar reglur á þessu sviði. Gömlu góðu samningalögin okkar hér á Íslandi hafa einungis að geyma reglur um hluta af þessum atriðum og mættu alveg við því að fá nokkrar viðbótargreinar.

C) Reglugerð Evrópusambandsins um hvaða lög eiga að gilda um samningaréttarlegar skuldbindingar

En hvað með áður nefndar áætlanir ESB um að taka Rómarsamninginn frá 1980 um lagaskilareglur á sviði samningaréttar upp í Reglugerð, benda þær til þess að Evrópusambandið sé andstætt gerð eða setningu samevrópskra samningaréttarreglna? Nei, sú er ekki raunin, því samkvæmt Grænbókinni um þetta efni¹¹⁸ verður áfram þörf fyrir lagaskilareglur á þessu sviði jafnvel þótt settar verði slíkar samevrópskar reglur. Reyndar er til þess ætlast að evrópskur samningaréttur og hinar nýju ESB lagaskilareglur standi samhliða og þau geta jafnvel bætt hvort annað upp og leitt til bættrar virkni innri

markaðar ESB.¹¹⁹ Minni þörf ætti að vera fyrir lagaskilareglur en þær skipta áfram máli varðandi atriði sem hugsanlega eru ekki leyst eða tekið á af evrópsku samningaréttarreglunum.¹²⁰ Ef evrópsku samningaréttarreglurnar verða valkvæðar þá skipta lagaskilareglurnar augljóslega einnig máli.¹²¹

11. ALÞJÓÐLEGUR SAMNINGARÉTTUR

Þótt hér að ofan hafi að mestu verið rætt um samræmingarhugmyndir á sviði samningaréttar í Evrópu er vert að hafa í huga að þótt evrópskur samningaréttur í þeirri merkingu sem hér er til umfjöllunar sé alþjóðlegur samningaréttur er hann einungis afmarkaður hluti af stærri heild, þ.e. alþjóðlegum samningarétti í víðara samhengi. Að vissu leyti er sama staðan uppi á alþjóðlega sviðinu og varðandi samningaréttarreglur í Evrópu, engar almennar, samræmdar samningareglur eru í gildi sem binda samningsaðila heldur geta samningsaðilar valið sér réttarreglur til að beita í samningssambandi sínu. Ef þeir gera það getur helst komið til kasta reglna Sáttmála Sameinuðu þjóðanna frá 1980 um samninga um sölu á vörum milli ríkja, ef viðkomandi ríki er aðili að honum og efni hans á við, en ella kemur til kasta alþjóðlegs einkamálaréttar.

A) Sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um samninga um sölu á vörum milli ríkja frá 1980 – CISG

Sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um samninga um sölu á vörum milli ríkja frá 1980 (á ensku The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods

¹¹⁷ COM (2004) 651 final, Viðbæti I.

¹¹⁸ „Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation. COM (2002) 654 final,” bls. 11-12.

¹¹⁹ Sjá niðurstöður í kafla 9 hjá Ana M. López-Rodríguez: „The Rome Convention of 1980 and its Revision at the Crossroads of the European Contract Law Project.“

¹²⁰ „Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the aquis: the way forward, COM (2004) 651 final,” bls. 18

¹²¹ Sjá einnig „Communication from the Commission to the European Parliament and Council – A More Coherent European Contract Law – An Action Plan, COM (2003) 68 final,” bls. 6.

– skammstafað CISG) er án efa mikilvægasta alþjóðlega samningaréttarplaggið sem nú er í gildi.¹²² Samningurinn er byggður á tveim fyrri sáttmálum á sama sviði og vinnu nefndar Sameinuðu þjóðanna um alþjóðlegan viðskiptarétt (á ensku United Nations Commission on International Trade Law – UNCITRAL).¹²³ Sáttmálinn samanstendur af 101 grein sem fjallar einungis um stofnun kaupsamnings og réttindi og skyldur samningsaðilanna sem þeim samningi tengjast.

Ólíkt PECL og UNIDROIT meginreglun- um (sjá umfjöllun hér á eftir) er CISG bindandi sáttmáli. Hann gildir um samninga um alþjóðleg vörukaup þar sem samningsaðilar- nir hafa aðsetur í mismunandi aðildarlöndum sáttmálans eða ef lög aðildarlands sáttmálans gilda um viðskiptin af öðrum ástæðum (sjá gr. 1). Samningsaðilarnir hafa hins vegar það val að geta útilokað gildi sáttmálans (sjá gr. 6). Sáttmálinn nær á hinn bóginn ekki til spurninga um gildi þeirra samninga sem hann á við um.

Ef samningsaðilar hafa ekki ákveðið hvaða réttarreglur eigi að gilda um samskipti þeirra og CISG á ekki við, kemur til kasta lagaskilareglna. Þá er niðurstaðan að jafnaði sú að landsréttarreglur einhvers ákveðins lands eru látnar gilda um lögskipti á grundvelli viðkomandi samnings.¹²⁴

Ef samningsaðilar velja sér hins vegar þær réttarreglur sem þeir vilja að ráði um lögskipti þeirra þá eru fá takmörk fyrir því hvaða landsréttarreglur þeir geta valið sér.¹²⁵ Sem dæmi er hugsanlegt að velja reglur í

landi annars hvors samningsaðilans, reglur hlutlauss þriðja ríkis, velja sér staðlaðar sérreglur sem hugsanlega henta viðskiptum þeirra vel eða jafnvel láta lögskiptin ráðast af hinum óljósa *lex mercatoria*, sem segja má að sé venjuhelgaður, alþjóðlegur verslunarréttur.¹²⁶ Síðasta áratuginn hefur þó einn valkostur til viðbótar verið í boði á alþjóðlega sviðinu, en það eru UNIDROIT meginreglur alþjóðlegra viðskiptasamninga.

B) UNIDROIT meginreglur alþjóðlegra viðskiptasamninga¹²⁷

Í Róm á Ítalíu er Alþjóðastofnunin um samræmingu einkaréttar (á ensku The International Institute for the Unification of Private Law – hér eftir skammstafað UNIDROIT). Stofnunin hefur í átta áratugi unnið að rannsóknum á sviði alþjóðlegs einkaréttar og samræmingar hans, m.a. með útgáfu reglna sem hugmyndin er að ríki geti tekið upp í landsrétt. Á árinu 1994 gaf stofnunin út lagabálk eða safn samningaréttarreglna, til að nota við gerð alþjóðlegra viðskiptasamninga, þ.e. UNIDROIT meginreglur fyrir alþjóðlega viðskiptasamninga,¹²⁸ og síðan betrubætta útgáfu af þeim á árinu 2004.¹²⁹ Þær eru afrakstur verkefnis sem hófst við stofnunina á áttunda áratugnum sem hafði svipuð meginmarkmið og PECL sem áður er lýst. Tilgangur UNIDROIT reglnanna eins og hann er skýrður í formála reglnanna er að leggja til almennar reglur fyrir alþjóðlega viðskiptasamninga sem samningsaðilar beita að eigin vali í alþjóðlegum viðskiptum (og

¹²² Thomas Wilhelmsson: „European Contract Law Harmonization: Aims and Tools,” p. 32.

¹²³ John O. Honnold: „Documentary History of the Uniform Law for International Sales - The studies, deliberations and decisions that led to the 1980 United Nations convention with introductions and explanations, p. 1 ff.”

¹²⁴ Sbr. örstutta umfjöllun um lagaskilareglur á sviði samningaréttar hér fyrir ofan.

¹²⁵ Í einstökum lögum og lagaákvæðum eru þó ákvæði sem hindra að hægt sé að komast hjá verndarákvæðum landsréttarreglna með beitingu lagavals á sviði samningaréttar, sbr. t.d. 36. gr. d í lögum nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa. Einnig er heimild

í lögum nr. 43/2000 um lagaskil á sviði samningaréttar til að láta hjá líða að beita reglum erlends ríkis ef þær eru augljóslega andstæðar góðum siðum og allsherjarreglu skv. íslenskum lögum.

¹²⁶ Sjá t.d. Filip De Ly: International Business Law and Lex Mercatoria.

¹²⁷ Á ensku „The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts.”

¹²⁸ Reglurnar er að finna á heimasíðunni <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm>.

¹²⁹ Michael Joachim Bonell: An International Restatement of Contract Law – the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, bls. 41 o.áfr.

hugsanlega einnig innanlands eftir atvikum). Reglurnar eru einnig hugsaðar sem fyrirmynd við löggjafarvinnu á samningaréttarsviðinu, sem aðstoð við túlkun og beitingu alþjóðlegra viðskiptareglna og til að veita úrlausnir á því sviði sem reglurnar fjalla um þegar viðeigandi löggjöf dugir ekki til.¹³⁰

UNIDROIT reglurnar eru að vissu marki svipaðar bæði PECL og CISG¹³¹ en hafa samt ákveðna sérstöðu bæði í einkennum og markmiðum. Auk þess að tiltaka meginreglur um samninga fjalla þær um stofnun samninga, milligöngu við samningsgerð, gildi samninga, túlkun, innihald skyldna skv. samningnum, réttindi þriðja aðila, efndir, vanefndir og afsökunarástæður vegna vanefnda, riftun, skaðabætur, skuldajöfnun, framsal á kröfu og skuldaraskipti og fyrningu. PECL og UNIDROIT reglurnar eru svipaðar að því er varðar markmið, form og innihald og hafa jafnvel að geyma mjög svipað orðaðar greinar en það sem er ólíkt í efni þeirra markast að nokkru af því að ætlað gildissvið reglnanna er ólíkt. Aðalmunurinn er að gildissvið UNIDROIT meginreglnanna er takmarkað við alþjóðlega viðskiptasamninga á meðan PECL er hægt að beita á allar tegundir samninga, þ.m.t. landsbundna neytendasamninga. Annað aðgreiningarefni er að svæðið sem reglurnar eiga að gilda á er ólíkt því UNIDROIT meginreglurnar eiga að gilda fyrir allan heiminn en PECL eru formlega séð takmarkaðar við landsvæði ESB.¹³² Bæði PECL og UNIDROIT reglurnar hafa tekið upp lausnir sem beitt var í CISG,¹³³ en bæði reglusettin hafa það umfram CISG að taka á spurningum um gildi samninga.

Það má því segja að þróunin varðandi samræmingu samningaréttar í Evrópu og á alheimsvísu haldist að nokkru leyti í hendur. Sú þróun hefur leitt til þess að nú standa samningsaðilum á alþjóðlegum vettvangi til boða fleiri valkostir en áður var varðandi val á hlutlausum reglum til að beita í alþjóðlegum samningum og þeir eru þegar farnir að nýta sér þá.¹³⁴

12. FRAMTÍÐARÁHRIF EVRÓPSKS SAMNINGARÉTTAR Á ÍSLANDI

Áhrif evrópsks samningaréttar og samningaréttar ESB sem lýst er hér á undan hljóta alltaf að ráðast af tilgangi reglnanna, gildissviði þeirra og þeim leiðum sem valdar verða til að koma þeim í gildi innan Evrópu, þ.e. hvort þær verða valkvæðar eða bindandi. Eins og lýst hefur verið hér á undan má fastlega búast við að samningaréttur ESB til nota við setningu löggjafar hjá ESB verði að veruleika innan þriggja ára. Hann mun óhjákvæmilega setja mark sitt á allar samningaréttarlegar reglur sem stafa frá ESB. Slíkt mun um leið setja mark sitt á íslenskan samningarétt því eins og fjallað er um í kafla 4 hafa þær reglur sívaxandi áhrif á íslenskan samningarétt í gegnum EES löggjöf sem tekin er upp í íslenskan rétt.

Ef almennar evrópskar samningaréttarreglur verða að veruleika má einnig telja að slíkt myndi hafa veruleg áhrif á Íslandi í framtíðinni, jafnvel þótt reglurnar yrðu valkvæðar. Slíkur lagabálkur stæði íslenskum viðskiptaaðilum, jafnt sem öðrum evrópskum aðilum, til boða sem valkostur

130 Varðandi bakgrunn og tilgang UNIDROIT meginreglnanna sjá: Bonell, sama rit og hér fyrir ofan, bls. 27 o.áfr. og bls. 173 o.áfr.

131 Sjá nákvæman samanburð milli UNIDROIT reglnanna og CISG í Bonell, sama rit og hér fyrir ofan, bls. 301 o.áfr. og samanburð milli UNIDROIT reglnanna og PECL í sama riti bls. 335. Sjá einnig umfjöllun um allar þessar reglur og hugsanleg áhrif þeirra á norskan rétt í Lars Marius Heggberget og Espen Nyland: „Formuleringen av internasjonale kontraktsrettslige grunnprinsipper og betydningen for norsk rett,” bls. 254 o.áfr. og 285 o.áfr.

132 Sjá Bonell: „The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the Principles of European Contract Law: Similar Rules for the Same Purposes?” bls. 238 o.áfr.

133 Petta á einkum við um reglur um stofnun samnings og vanefndir, sjá Arthur Hartkamp: „Principles of Contract Law,” bls. 50.

134 UNIDROIT heldur saman góðum gagnabanka, Unilex, sem er að finna á heimasíðunni <http://www.unilex.info>. Þar er að finna skrár yfir dóma og heimildir varðandi bæði UNIDROIT meginreglurnar og CISG.

við samningsgerð ef þörf er á hlutlausum reglum. Svo gæti jafnvel farið að hann yrði ráðandi varðandi alþjóðlega samninga innan EES. Mikilvægi slíkra reglna kann að verða umtalsvert því þær gætu orðið ráðandi í stórum hluta af viðskiptum margra ríkja í Evrópu. Þannig má nefna að á árinu 2003 voru 73,1% viðskipta EFTA-ríkjanna við núverandi ESB-löndin.¹³⁵ Fyrir íslenska viðskiptaaðila gætu slíkar reglur skipt enn meira máli því um 83% af íslenskum útflutningi er til Evrópulanda og um 75% af innflutningi er frá þeim.¹³⁶

Ef evrópskur samningaréttur verður tekinn upp á bindandi hátt innan ESB þá gæti raunin orðið sú að hann viki landsbundnum samningarétti ESB landanna til hliðar. Þá yrði samnorræni samningarétturinn einungis í gildi á Íslandi og í Noregi. Augljóst er að slíkt myndi draga verulega úr gildi hans frá því sem nú er og þótt íslensku samningalögin gætu staðið áfram væri óneitanlega farið að þrengja verulega þeim. Við þær aðstæður hlyti að koma til athugunar að endurskoða íslenska samningaréttinn með það í huga að samræma hann evrópska samningaréttinum. Raunar kallar breytt samningaumhverfi, s.s. aukinn fjöldi neytendasamninga og notkun staðlaðra samningsskilmála, ásamt breyttri tækni nú þegar á að íslensku lögin séu endurskoðuð.¹³⁷ Slíkt er þó ekki tímabært að sinni og betra er að bíða átekta og sjá hvernig samræmingarstarfi á sviði evrópsks samningaréttar reiðir af áður en tekin verður ákvörðun um endurskoðun íslenska samningaréttarinnar.

13. LOKAORÐ

Sú þróun sem verið hefur í gangi í Evrópu varðandi samræmingu samningaréttarinnar er

farin að bera ríkulegan ávöxt. Til viðbótar við ómetanlegt framlag sem rannsóknar- og fræðivinnan hefur skilað til fræðilegs samningaréttar eru PECL reglurnar tilbúnar og standa viðskiptaaðilum til boða sem valkostur við val á reglum sem gilda eiga um samninga. Að öllu óbreyttu mun ESB innan þriggja ára ljúka gerð samningaréttar ESB (CFR-reglnanna) sem mun hafa bein áhrif á íslenskan samningarétt. Óvist er hvaða framtíð aðrar samræmingarhugmyndir sem í gangi eru á sviði evrópsks samningaréttar eiga fyrir sér og hvort samevrópskar samningaréttarreglur sem annað hvort yrðu eingöngu notaðar sem valkvæðar reglur í milliríkjasamskiptum innan Evrópu eða jafnvel sem nýjar landsréttarsamningareglur hjá ESB ríkjum verða nokkurn tímann að veruleika. Þróunin virðist þó vera í þá átt að innan nokkurra ára verði einnig tilbúnar valkvæðar, almennar evrópskar samningaréttarreglur sem verða í einhverju formi teknar upp í landsrétt aðildarríkja ESB. Ef reglurnar yrðu hins vegar bindandi fyrir ESB ríkin mætti íhuga að endurskoða íslensku samningalögin til samræmis við evrópska samningaréttinn enda eru Evrópulöndin langstærstu viðskiptaaðilar Íslands.

Í öllu falli er ljóst að evrópskur samningaréttur mun halda áfram að þróast, áhrif hans innan ESB og í evrópskum viðskiptum munu fara vaxandi og að Ísland mun ekki fara varhluta af þeim áhrifum. Út frá íslenskum viðskiptahagsmunum væri æskilegt að íslenskur samningaréttur fylgdi evrópskri þróun á þessu sviði til jafns við hin Norðurlöndin og önnur ríki Evrópu.

¹³⁵ 44th Annual Report of the European Free Trade Association, bls. 11.

¹³⁶ Ísland í tölum 2005-2006, bls. 23. Tölurnar miðast við árið 2004.

¹³⁷ Hugmyndir um endurskoðun norrænu samningalaganna hafa af og til verið ræddar meðal norrænna fræðimanna. Á

norræna lögfræðingamótinu í Reykjavík 1990 hlutu slíkar tillögur þó ekki hljómgrunn og undirtektir við slíkt yrð líklega enn minni núna þegar þrjú norrænu ríkjanna eru aðilar að ESB. Jan Ramberg: „Den nordiska avtalsrätten och utvecklingen av en europeisk avtalsrätt“, bls. 97.

HEIMILDASKRÁ:

- Alþingistiðindi: 118. löggjafarþing 1994, þingskjal 102, 99. mál (frumv. til laga um breytinga á samningalögunum). Aðgengilegt á: <http://www.althingi.is/altext/118/s/0102.html>.
- Alþingistiðindi: 125. löggjafarþing 1999–2000, þingskjal nr. 119, 110. mál (frumvarp til laga um lausafjárkaup). Aðgengilegt á: <http://www.althingi.is/altext/125/s/0119.html>.
- Alþingistiðindi: 128. löggjafarþing 2002–2003, þingskjal 904, 556. mál (frumvarp til laga um neytendakaup). Aðgengilegt á: <http://www.althingi.is/altext/128/s/0904.html>.
- Andersen, Mads Bryde: Grundlæggende aftaleret. Kaupmannahöfn 2002.
- Andersen, Mads Bryde og Lookofsky, Joseph: „Nationale aftaleregler og EU-integration: Problemer og løsningsmodeller,“ i Ugeskrift for Retsvæsen 2002B.211.
- Acquis Group: „European Research Group on Existing Community Private Law (‘Acquis Group’) established,“ (Fréttatilkynning 15. maí 2002). 2002. Aðgengilegt á: <http://www.acquis-group.org>.
- Basedow, Jürgen: „A Common Contract Law for the Common Market,“ bls. 1169-1195 í Common Market Law Review, 33. bindi 1996.
- Bonell, Michael Joachim: „The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the Principles of European Contract Law: Similar Rules for the Same Purposes?“ bls. 229-246 í Uniform Law Review nr. 2, 1996.
- Bonell, Michael Joachim: An International Restatement of Contract Law – the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Bandaríkin 2005.
- Bussani, Mauro og Mattei, Ugo (ritstj.): Making European Law - Essays on the ‘Common Core’ Project. Trento 2000.
- Bussani, Mauro og Mattei, Ugo: „The Common Core Approach to European Private Law“ bls. 339-356 í Columbia Journal of European Law, 3. bindi, 1997/1998.
- Bussani, Mauro: „‘Integrative’ Comparative Law Enterprises and the Inner Stratification of Legal Systems,“ bls. 85-99 í European Review of Private Law, 8. hefti nr. 1, 2000.
- Castronovo, Carlo: „Contract and the Idea of Codification in the Principles of European Contract Law,“ bls. 109-124 í Festskrift til Ole Lando - Papers dedicated to Ole Lando - Den 2. september 1997 (Andersen, Lennart Lyngé; Fejø, Jens & Nielsen, Ruth (ritstj.)). København 1997.
- Coing, Helmut: „European Common Law: Historical Foundations,“ bls. 31-44 í New Perspectives for a Common Law of Europe, (Cappelletti, Mauro (ritstj.)). Firenze 1978.
- Collins, Hugh: „European Private Law and the Cultural Identity of States“ bls. 362 o.áfr. „European Private Law and the Cultural Identity of States“ bls. 353-365 í European Review of Private Law, 3. bindi 1995.
- Collins, Hugh; Fabre-Magnan, Muriel, o.fl.: „Editorial,“ bls. 1 í European Review of Contract Law, 1. tbl. 2005.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European Contract Law. COM(2001) 398 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A More Coherent European Contract Law – An Action Plan, COM (2003) 68 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the acquis: the way forward, COM (2004) 651 final.

- David, René: „The International Unification of Private law,“ í International Encyclopedia of Comparative Law, II. bindi, 5. kafli. Tübingen/Paris/New York, 1971.
- EFTA: 44th Annual Report of the European Free Trade Association (2004). Genf/Brussel 2005.
- European Review of Private Law, 5. bindi nr. 4, 1997.
- Eyvindur G. Gunnarsson: „Lagaskil á sviði samningaréttar“ í 2. hefti Tímarits lögfræðinga 2003, bls. 137 - 198.
- Gandolfi, G.: „Una proposta di rilettura del quarto libro del codice civile nella prospettiva di una codificazione europea,“ bls. 217-222 í Rivista Trimestrale di Diritto e Procedura Civile 1989.
- Gerven, Walter van: „Casebooks for the common law of Europe - Presentation of the Project,“ bls. 67-70 í European Review of Private Law, tbl. 4, 1996.
- Gerven, Walter van: „Codifying European Contract Law: Top down and bottom up,“ bls. 405 o.áfr. í An Academic Green Paper on European Contract Law (Grundmann, Stefan og Stuyck, Jules (ritstj.). Hague 2002.
- Gerven, Walter van: „ECJ case-law as a means of unification of private law?“ bls. 293-308 European Review of Private Law, 2. bindi 1997.
- Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation, COM (2002) 654 final.
- Grundmann, Stefan og Stuyck, Jules (ritstj.): An Academic Green Paper on European Contract Law. Hague 2002.
- Hagstofa Íslands: Ísland í tölum 2005-2006. Reykjavík 2005. Aðgengilegt á <http://www.hagstofa.is>.
- Hartkamp, Arthur: „Principles of Contract Law,“ bls. 37-50 í Towards a European Civil Code, (Hartkamp, A.S.; Hesselink, M.W.; Hondius, Ewoud; du Perron, C.E.; Vranken, J.B.M. ritstj.). Dordrecht/Boston/London 1994.
- Håstad Torgny „En europeisk civillag och den nordiska kontraktsrätten,“ bls. 341-366 í Förhandlingarna vid det 36. nordiska juristmötet i Helsingfors 15-17 august 2002. Jyvaskylä 2002.
- Heggberget, Lars Marius og Nyland, Espen: „Formuleringen av internasjonale kontraktsrettslige grunnprinsipper og betydningen for norsk rett,“ bls. 251 o.áfr. í Tidsskrift for Retsvæsen 2000.
- Hondius, Ewoud: „Towards a European Civil Code: the debate has started,“ bls. 455-464 í European Review of Private Law, 5. hefti nr. 4, 1997.
- Honnold, John O.: Documentary History of the Uniform Law for International Sales - The studies, deliberations and decisions that led to the 1980 United Nations convention with introductions and explanations. Holland 1989.
- Justice Home Affairs and Civil Protection - 2385th Council Meeting - Brussels, 16 Növenber 2001. 13758/01 (Presse) 409. Aðgengilegt á <http://ue.eu.int/Newsroom>.
- Kötz, Hein og Flessner, Axel: European Contract Law - Vol. I: Formation, Validity and Content of Contracts; Contract and Third Parties. Oxford 1997.
- Lando, Ole: „Unfair Contract Clauses and a European Uniform Commercial Code,“ bls. 267-288 í New Perspectives for a Common Law of Europe, (Cappelletti, Mauro ed.). Firenze 1978.

- Lando, Ole: „Optional or Mandatory Europeanisation of Contract Law,“ bls. 59-69 í *European Review of Private Law*, 8. hefti nr. 1, 2000.
- Lando, Ole: „Some Features of the Law of Contract in the Third Millennium,“ bls. 343-402 í 40. bindi *Scandinavian Studies in Law*, 2000.
- Lando, Ole: „Why Codify the European Law of Contract?“ pp. 525-536 í *European Review of Private Law*, 5. hefti nr. 4, 1997.
- Larouche, Pierre: „Ius Commune Casebooks for the Common Law of Europe: Presentation, Progress, Rationale,“ bls. 101-109 í *European Review of Private Law*, 8. hefti nr. 1, 2000.
- López-Rodríguez, Ana M.: „The Rome Convention of 1980 and its Revision at the Crossroads of the European Contract Law Project,“ bls. 167-191 í 2. tbl. *European Review of Private Law*, 2004.
- Lurger, Birgitte: *Vertragliche Solidarität - Entwicklungschance für das allgemeine Vertragsrecht in Österreich und in der Europäischen Union*. Baden-Baden 1998.
- Ly, Filip De: *International Business Laws and Lex Mercatoria*. Amsterdam/London/New York/Tokyo 1992.
- Madsen, Palle Bo: „Scandinavian Contract Law within the EEC,“ bls. 107-120 í *Perspectives of Critical Contract Law*, (Wilhelmsson, Thomas (ritstj.)), England 1993.
- Matthías Geir Pálsson: *Unfairness in European Contract Law and International Trade Contracts*, (óútgefin) Ph.D. ritgerð, European University Institute, Flórens, 2001.
- McGregor, Harvey: *Contract code drawn up on behalf of the English law Commission*. Milano 1993. *Opinion of the Economic and Social Committee on the Communication to the Council and the European Parliament on European contract law, ECOSOC INT/117 European Contract Law, OJ C 241, 7.10.2002*, bls. 1.
- Páll Sigurðsson: *Samningaréttur*. Reykjavík 1987.
- Páll Sigurðsson: „Þróunardættir í samninga- og kröfurétti, einkum frá fjölþjóðlegu sjónarhorni,“ bls. 59-72 í *Úlfjótur*, 1. tbl. 2003.
- Presidency Conclusion, Tampere European Council 15 and 16 October 1999, SI (1999) 800.
- Principles of European Contract Law-Part I: Performance, Non-Performance and Remedies*. (Lando, Ole og Beale, Hugh (ritstj.)). Dordrecht 1995.
- Principles of European Contract Law – Parts I and II combined and revised*. (Lando, Ole og Beale, Hugh (ritstj.)) Hague 2000.
- Principles of European Contract Law – Part III*. (Lando, Ole o.fl (ritstj.)) Hague 2003.
- Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I), COM (2005) 650 final.
- Quigley, Conor: *European Community Contract Law – The Effect of EC Legislation on Contractual Rights, Obligations and Remedies*, bindi I. London/The Hague/Boston 1997.
- Ramberg, Jan: „Den nordiska avtalsrätten och utvecklingen av én europeisk avtalsrätt,“ bls. 97 o.áfr. í *Forhandlingerne ved det 35. nordiske juristmøde i Oslo 18-20 august 1999*. Oslo 2000.
- Report from the Commission – First Annual Progress Report on European Contract Law and the Acquis Review, COM (2005) 456 final.
- Resolution 26 May 1989, Official Journal C 158, 26.6.1989, bls. 400.
- Resolution of 6 May 1994, Official Journal C 205, 25.7.1994, bls. 518.

- Resolution on the approximation of the civil and commercial law of the Member States.
COM (2001) 398 final – C5-0471/2001 – 2001/2187 (COS), OJ C140E, 13.6.2002, bls. 538, sbr. einnig Report A5-0384/2001 (M. Lehne).
- Rosett, A.: “UNIDROIT Principles and Harmonization of International Commercial Law: Focus on Chapter Seven,” bls. 441-450 í Uniform Law Review, 3. tbl. 1997.
- Schulte-Nölke, Hans; Schulze, Reiner og Bernardeau, Ludovic (ritstj.): European Contract Law in Community Law. Köln 2002.
- Viðar Már Matthíasson: „Er víst að loforð sé ennþá loforð? Hugleiðingar um skuldbindingargildi loforða,“ bls. 591-610 í Afmælisrit – Þór Vilhjálmsson sjötugur 9. júní 2000. Reykjavík 2000.
- Wilhelmsson, Thomas: „European Contract Law Harmonization: Aims and Tools,“ bls. 23-44 í Tulane Journal of International and Comparative Law, 1. bindi, 1993.
- Wilhelmsson, Thomas; „Europeiseringin av privaträtten: för ett fragmenterat utbyte av erfarenheter,“ bls. 1-32 í Tidsskrift for Retsvæsen 2001.
- Workshop of the network of Member State Experts on European Contract Law, Brussels, 31 May 2005 – Summary. Aðgengilegt á:
http://europa.eu.int/comm/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/experts_membstates3105_en.pdf

Heimasíður

- Acquis-verkefnið: www.acquis-group.org
- Commission on European Contract Law:
http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/
- Ius Commune Casebooks for the Common Law of Europe:
<http://www.law.kuleuven.be/casebook/>
- Joint Network on European Private Law: <http://www.copecpl.org/>.
- SECOLA verkefnið: www.secola.org
- Study Group on a European Civil Code: <http://www.sgecc.net/>
- The Common Core of European Private Law verkefnið:
<http://www.jus.unitn.it/dsg/common-core/>
- UNIDROIT gagnabankinn: <http://www.unilex.info>.
- UNIDROIT meginreglurnar:
<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm>